

ลักษณะทั่วไปในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

ลักษณะทั่วไปในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น มีองค์ประกอบที่ประกอบกันขึ้นเป็นชุมชนเมือง ได้แก่ กายภาพ เศรษฐกิจ ประชากร และสังคม การศึกษาถึงองค์ประกอบเหล่านี้ ทำให้ทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของชุมชนและของเทศบาลนี้ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบการศึกษาหาแนวทางการพัฒนา ปรับปรุงชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชุมชนเมืองขอนแก่น ครอบคลุมพื้นที่ภายในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นทั้งหมด 46 ตารางกิโลเมตร หรือ 28,750 ไร่ ประกอบด้วย 4 ตำบล คือ ตำบลในเมือง ตำบลพระลับ ตำบลศิลา และตำบลเมืองเก่า ในการแบ่งเขตเพื่อการศึกษาในแต่ละด้าน จะพิจารณาจาก

1. เขตสำรวจของกองสำรวจ สำนักผังเมือง
2. แนวเขตตำบลในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น
3. เส้นทางคมนาคมสายหลัก

ลักษณะทางกายภาพ

1. ลักษณะภูมิประเทศ

เทศบาลเมืองขอนแก่นตั้งอยู่ระหว่างละติจูด 16 องศา 24 ลิบดาเหนือ กับละติจูด 16 องศา 29 ลิบดาเหนือ และลองจิจูด 102 องศา 47 ลิบดาตะวันออก กับลองจิจูด 102 องศา 52 ลิบดาตะวันออก

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลูกคลื่นลอนลาด โดยพื้นที่ลาดจากด้านทิศตะวันตกลงสู่ด้านทิศตะวันออกซึ่งเป็นที่ราบระหว่างแม่น้ำพองกับแม่น้ำชี ทางด้านทิศตะวันออกมีพื้นที่รับน้ำขนาดใหญ่อยู่ติดกับเขตเทศบาลได้แก่ หนองโคคร์ เป็นพื้นที่รับน้ำที่หลากมาจากที่สูงทางทิศตะวันออก ทางด้านทิศเหนือเป็นพื้นที่สูง ประกอบด้วยพื้นที่ของมหาวิทยาลัยขอนแก่นและสถาบันราชการอีกหลายแห่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นชุมชนพักอาศัยและได้รับการพัฒนามากกว่าบริเวณอื่น ในเขตเทศบาลมีบึงขนาดใหญ่อยู่

2 แห่ง ได้แก่ บึงทุ่งสร้าง อยู่ทางทิศเหนือของเมือง และบึงแก่นนคร อยู่ทางทิศใต้ของเมือง ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมือง มีคลองส่งน้ำชลประทาน ไหลผ่านลงมาทางทิศตะวันออก และทิศตะวันออกเฉียงใต้ ภายในตัวเมืองมีคลองร่องเหมืองเป็นคลองระบายน้ำหลัก เริ่มต้นจากด้านตะวันตกลงไปทางใต้ประมาณ 2 กิโลเมตร แล้ววกกลับขึ้นทิศเหนือ คลองนี้เป็นที่ระบายน้ำฝนและน้ำทิ้งลงสู่บึงทุ่งสร้างทั้งหมด ทางทิศตะวันออกของบึงทุ่งสร้างมีหนองน้ำเล็ก ๆ ซึ่งหนองเลิงเปื่อยมีคลองเล็ก เชื่อมติดต่อกับบึงทุ่งสร้าง และเป็นที่รับน้ำต่อจากบึงทุ่งสร้างด้วย

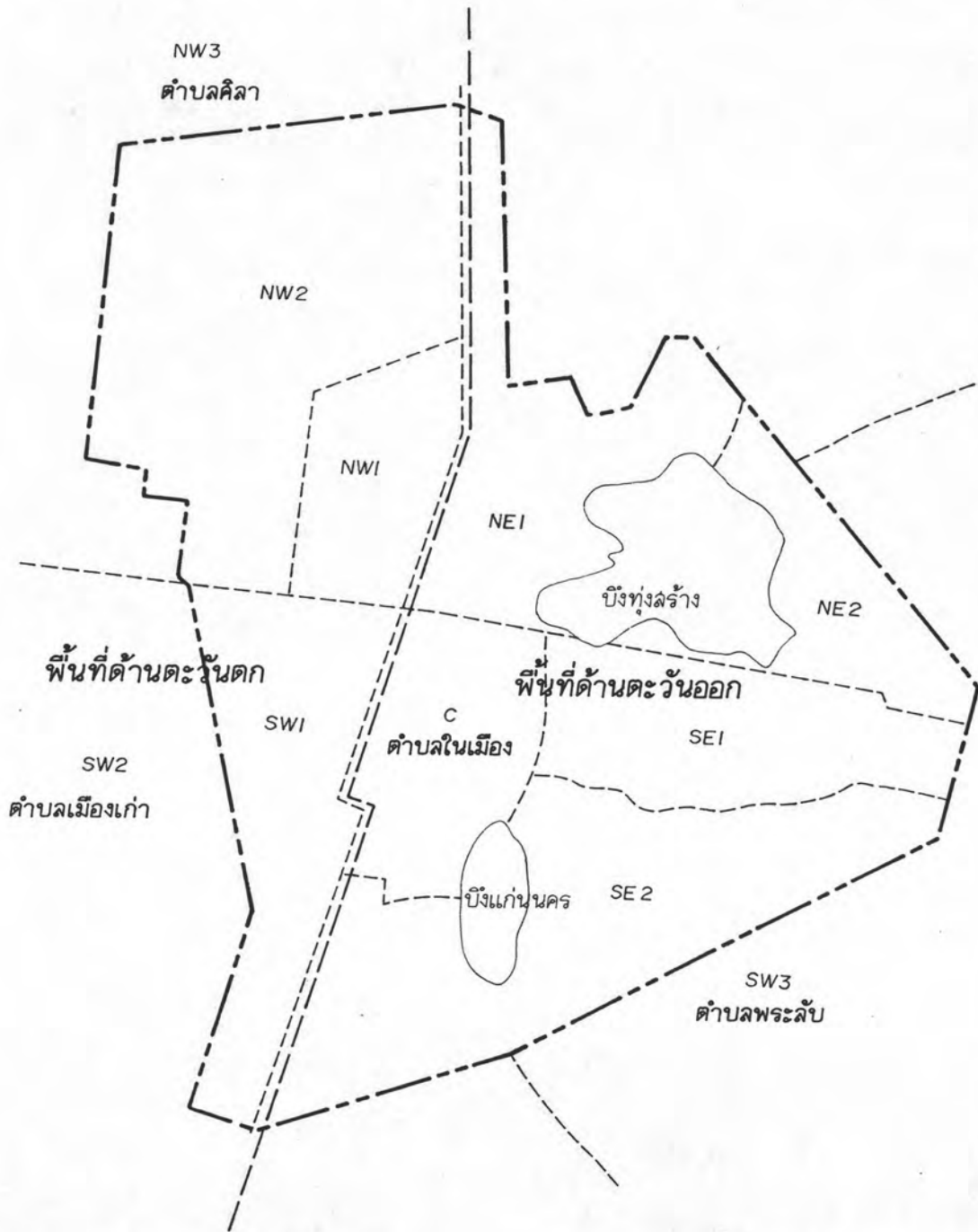
ด้านทิศใต้ และทิศตะวันตกเป็นที่ลุ่ม ตอนตะวันตกเฉียงใต้ของเขตเทศบาลเมืองหนองน้ำขนาดใหญ่ ใช้เป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรในบริเวณนั้นเป็นส่วนใหญ่ บริเวณรอบหนองน้ำใหญ่คือหนองโคตรนี้เป็นที่ลุ่ม ซึ่งช่วยเพิ่มความจุของหนองน้ำแห่งนี้

ทางทิศตะวันตก มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (ชุมแพ-ขอนแก่น) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (บ้านไผ่-ขอนแก่น) ซึ่งขนานไปกับทางรถไฟ ที่วางตัวในแนวเหนือ-ใต้ ทางทิศเหนือเป็นที่สูงกว่าบริเวณอื่นของตัวเมือง

ความสูงจากระดับน้ำทะเลของเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น บริเวณที่มีความสูงที่สุด อยู่บริเวณมหาวิทยาลัยขอนแก่น คือ สูงจากระดับน้ำทะเล 205 เมตร รองลงมาคือความสูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 165 ถึง 155 เมตร อยู่บริเวณชุมชนเก่า เช่น บ้านเมืองเก่า บ้านศรีฐาน บ้านโนนทัน และบริเวณย่านการค้ากลางเมือง บริเวณศูนย์ราชการลงมาทางใต้ถึงถนนรอบเมือง ทางใต้ของวัดศรีนวล บริเวณระหว่างถนนประชาสโมสรถึงถนนศรีจันทร์ ซึ่งเป็นย่านพักอาศัยหนาแน่น

2. การใช้ที่ดิน

ในบริเวณเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น มีเนินดิน 3 แห่ง เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ เนินดินบริเวณบ้านโนนทัน เนินดินบริเวณเมืองเก่าติดบึงแก่นนคร และบริเวณที่เป็นที่ตั้งของเมืองในปัจจุบัน การใช้ที่ดินในอดีตอยู่บริเวณเมืองเก่า และขยายออกมาทางทิศเหนือ เมื่อพิจารณาภาพทั่วไปของการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นในปี 2528 จากแผนที่ 4.1 จะแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ โดยแบ่งจากเส้นทางการคมนาคมสายหลัก ได้ดังนี้

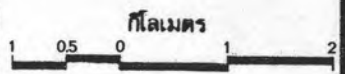

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

แสดง : การแบ่งพื้นที่เพื่อการวางแผน ปี 2524

- เขตเทศบาล
- เขตตำบล

มาตราส่วน

ที่มา : การศึกษาความเป็นไปได้ของการพัฒนาเมืองหลัก

แผนที่ 4.1

เขตเทศบาลตอนกลางเมือง (Zone C) เป็นการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมมากที่สุด เป็นที่ตั้งของตลาดใหญ่ของเมือง และเป็นย่านที่พักอาศัยหนาแน่น เป็นเขตที่มีการพัฒนา
มากที่สุด

เขตเทศบาลด้านตะวันออกเฉียงเหนือ 1 (Zone NE1) เป็นบริเวณศูนย์ราชการทั้งหมด และเป็นที่ตั้งของสถานีขนส่งผู้โดยสารของจังหวัดด้วย มีที่พักอาศัยเฉพาะบ้านพัก
ของข้าราชการ มีที่พักอาศัยของผู้มีรายได้สูงอยู่เล็กน้อยทางตอนเหนือของเขต

เขตเทศบาลด้านตะวันออกเฉียงเหนือ 2 (Zone NE2) เป็นย่านพักอาศัย
เบาบางร่วมกับพื้นที่เกษตรกรรม

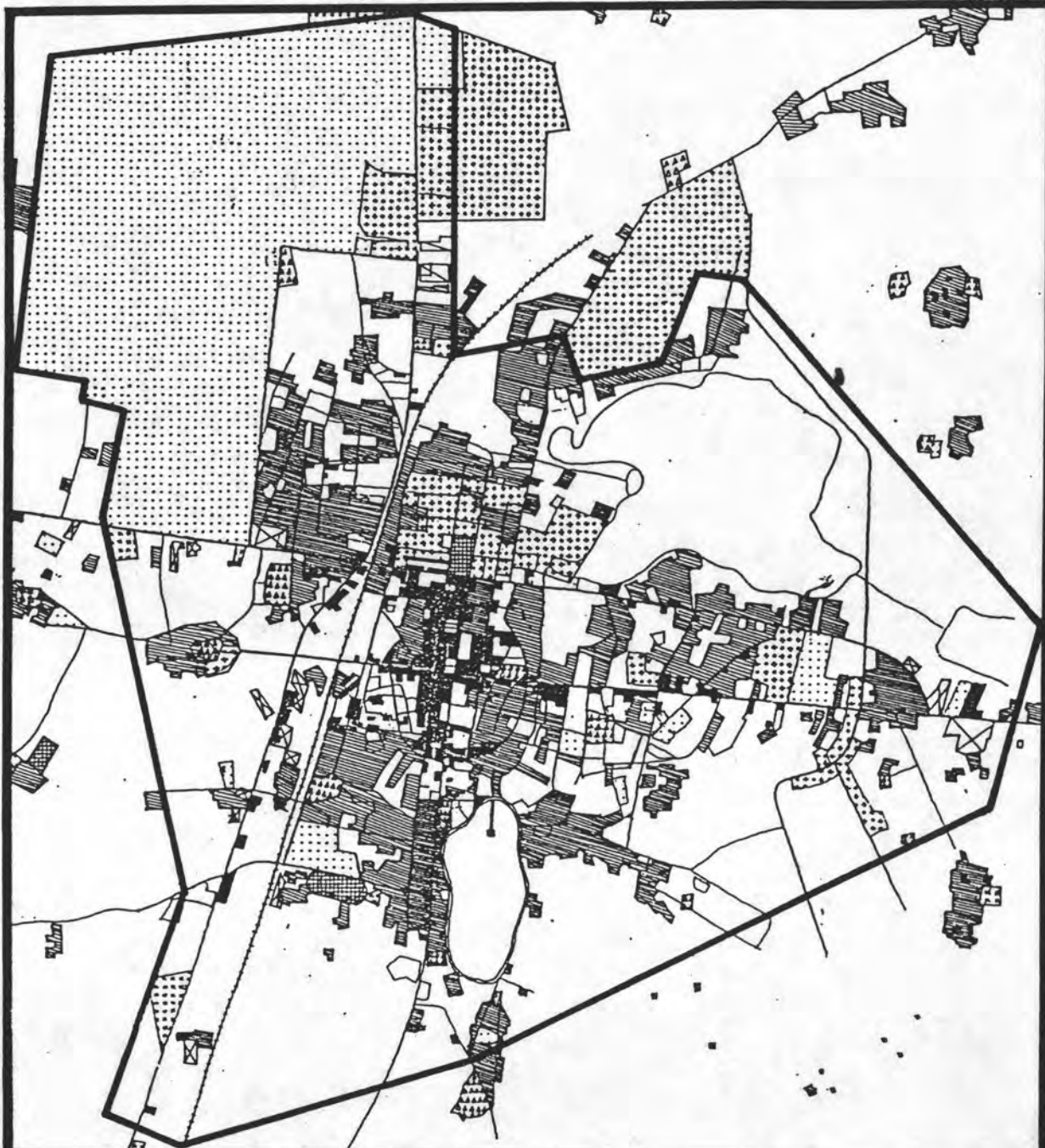
เขตเทศบาลด้านตะวันออกเฉียงใต้ 1 (Zone SE1) มีย่านพักอาศัยปานกลาง
ค่อนข้างหนาแน่น มีย่านพาณิชยกรรมอยู่ตอนใต้ของเขต และมีสถาบันราชการกับสถานศึกษาอยู่
บางแห่ง

เขตเทศบาลด้านตะวันออกเฉียงใต้ 2 (Zone SE2) เป็นการใช้ที่ดินประเภท
ที่พักอาศัยเบาบางกับพื้นที่เกษตรกรรม มีสถานที่ราชการอยู่หนึ่งแห่ง ได้แก่ โรงกรองน้ำประปา
ของการประปาส่วนภูมิภาค และมีโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัยอีกหนึ่งแห่ง

เขตเทศบาลด้านตะวันตกเฉียงใต้ (Zone SW) มีโรงงานอุตสาหกรรมและคลัง
สินค้าเป็นส่วนใหญ่ริมสองข้างถนนมิตรภาพ ตอนบนของเขตเป็นบริเวณชุมชนเก่า คือ บ้านศรีฐาน

เขตเทศบาลด้านตะวันตกเฉียงเหนือ 1 (Zone NW1) เป็นย่านพักอาศัย
ปานกลาง และเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการหลายแห่ง เป็นเขตที่มีการพัฒนาน้อย ระบบ
สาธารณูปโภคยังไม่ทั่วถึง

เขตเทศบาลด้านตะวันตกเฉียงเหนือ 2 (Zone NW2) ได้แก่ บริเวณมหาวิทยาลัย
ขอนแก่นทั้งหมด ภายในประกอบด้วย อาคารการศึกษา บ้านพักอาศัยข้าราชการ อาจารย์ และ
นักศึกษา พื้นที่เกษตรกรรม และสนามกีฬา

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

แสดงการใช้ที่ดินปัจจุบันของเทศบาลเมืองขอนแก่น

	พักอาศัย		พาณิชย์กรรม
	อุตสาหกรรม		คลังสินค้า
	สถาบันราชการ		โรงเรียน, สถาบันการศึกษา
	ศาลากลาง, วัด		สวนสาธารณะ

แผนที่ 4.2

ที่มา : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

จากแผนที่การใช้ที่ดิน จะเห็นว่าการใช้ที่ดินในปัจจุบันนี้ ค่อนข้างเป็นระเบียบ เนื่องมาจากการวางแผนในสมัยที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้การขยายตัวของการใช้ที่ดินแต่ละประเภทจะมีปัญหาที่เพียงแต่สถานที่ที่ตั้งมาอยู่แต่เดิมมานานมาแล้ว และยังไม่ได้ย้ายให้ไปรวมอยู่ในบริเวณการใช้ที่ดินประเภทเดียวกัน

3. การคมนาคมขนส่ง

ก. ระบบถนนและสภาพการจราจร

1) ระบบถนน

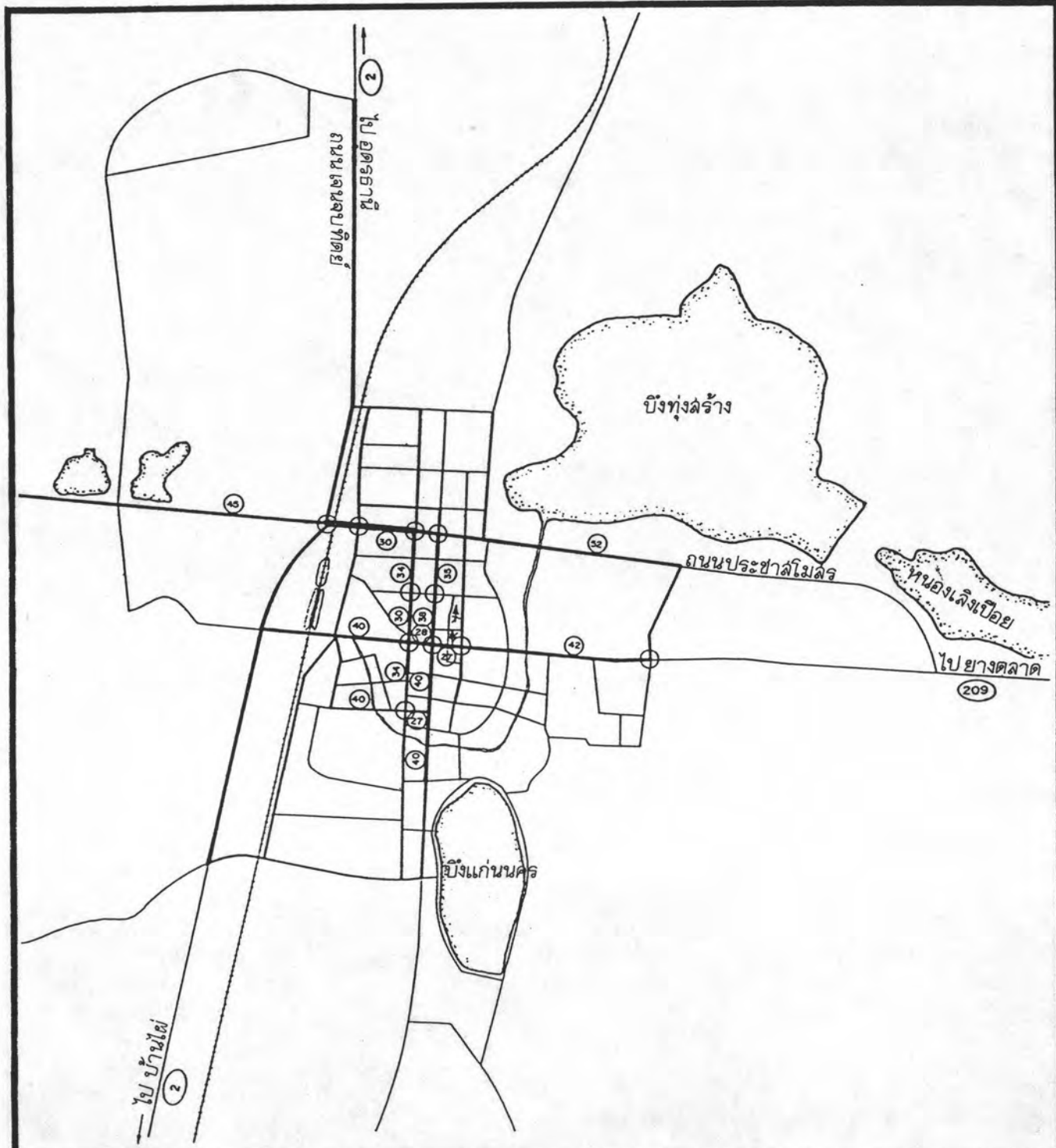
พื้นที่เขตเทศบาลเมืองขอนแก่นเป็นจุดศูนย์กลางหลายด้าน ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เส้นทางสายหลักที่เชื่อมระหว่างชุมชนเมืองขอนแก่นกับชุมชนอื่น ที่สำคัญ ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 209 ทางทิศเหนือ ทิศตะวันตก และทิศตะวันออก ตามลำดับ

ถนนและซอยในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นมีทั้งหมด 62 สาย แบ่งเป็นถนนใหญ่ 9 สาย ถนนซอย 53 สาย ถ้าแบ่งตามประเภทวัสดุ แบ่งได้เป็นถนนคอนกรีต 2 สาย คือ ถนนประชาสโมสรและถนนรินรมย์ ถนนแอสฟัลติก 41 สาย ถนนดินลูกรัง 7 สาย และถนนดิน 12 สาย ซึ่งถนนดินลูกรังและถนนดินนี้จะมีปัญหาเรื่องผิวจราจรอยู่เสมอ

ขนาดเขตทางของถนนในเขตเทศบาลนี้ แบ่งเป็น 4 ขนาด คือ ขนาดเขตทาง 60 เมตร ถึง 36 เมตร คือ ถนนประชาสโมสร และถนนมิตรภาพซึ่งมีขนาดของเขตทาง 60 เมตร ถนนที่มีขนาดเขตทาง 28 ถึง 40 เมตร ได้แก่ ถนนหน้าเมืองกับถนนประชาสโมสรบางช่วง ถนนที่มีเขตทาง 16 ถึง 20 เมตร ได้แก่ ถนนรอบเมือง ถนนหลังเมือง และถนนเทพารักษ์ เป็นต้น ถนนที่มีเขตทาง 10 ถึง 16 เมตร ได้แก่ ถนนซอยต่าง ๆ

2) สภาพการจราจร

สภาพการจราจรในเขตเทศบาลมีความสะดวกเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากความกว้างและการวางผังถนนอย่างมีระบบ อัตราเร็วในการเดินทางเฉลี่ยที่ทำได้ค่อนข้างสูง มี

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

แสดง : ภาพการจราจร ในปัจจุบัน

- (thin line) ต่ำกว่า 5,000 คัน/วัน
- (medium line) 5,000 - 10,000 คัน / วัน
- (thick line) 10,000 - 20,000 คัน / วัน
- (very thick line) มากกว่า 20,000 คัน / วัน
- ⊙ (circle with 40) อัตราความเร็ว (กม./ชม.)
- ⊕ (circle with cross) สัญญาณไฟทางแยก

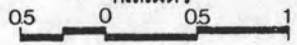
② ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข

ที่มา : การศึกษาความเป็นไปได้ของการพัฒนาเมืองหลัก

มาตราส่วน

1:30,000

กิโลเมตร

แผนที่ 4.3

การอนุญาตให้จอดรถได้ตลอดวันบนถนนทั่วไป ยกเว้นบนถนนศรีจันทร์ในช่วงที่มีปริมาณการจราจร
สูงสุด

ปริมาณการจราจรสูงสุดต่อวันจะเกิดในช่วงเช้า ซึ่งเป็นเวลาที่คนเดินทางไป
ไปทำงานและไปเรียน คือในช่วงเวลา 07.00 น. ถึง 10.00 น. และ 16.00 น. ถึง
17.00 น. บริเวณที่มีความหนาแน่นของรถสูงสุดคือ ถนนประชาสโมสร ช่วงจากแยกถนน
มิตรภาพมาถึงถนนหน้าเมือง

อัตราส่วนระหว่างปริมาณการจราจรกับความจุของถนน ทำให้ทราบได้ว่า
ถนนมีความจุเพียงพอหรือไม่ โดยใช้ความจุ 1,300 คันต่อชั่วโมงต่อช่วงทางจราจร ถ้าได้ค่าต่ำกว่า
0.7 แสดงว่าถนนมีความจุปกติน่าพอใจ ถ้าได้ค่าสูงกว่า 0.7 แสดงว่ามีความคับคั่งของ
การจราจรมาก ควรมีการปรับปรุง จากแผนที่ 4.3 แสดงให้เห็นถึงปริมาณการจราจรต่อ
สมรรถนะของถนนในช่วงการจราจรสูงสุด

ข. จำนวนยานพาหนะ

สถิติจำนวนยานพาหนะ จากกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดขอนแก่นในปี
2528 มีจำนวนพาหนะแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ รถจักรยานยนต์ 54,836 คัน รถยนต์นั่ง
ส่วนบุคคลไม่เกิน 7 คน มี 4,370 คัน รถยนต์นั่งสาธารณะ (แท็กซี่) 20 คัน รถยนต์บรรทุก
16,628 คัน รถสามล้อถีบและรถเข็น 3,408 คัน และที่อยู่ในความควบคุมของสำนักงานขนส่ง
จังหวัดขอนแก่น มีรถบัสโดยสาร 448 คัน รถโดยสารสองแถว 947 คัน จะเห็นว่าจำนวน
ยานพาหนะที่ได้รับการจดทะเบียนไปนั้น มีจำนวนมาก ทำให้มีกิจกรรมในการขนส่งสูงมากด้วย
จึงสมควรที่จะมีสถานีขนส่งผู้โดยสาร และสถานีขนถ่ายสินค้าที่ได้มาตรฐาน และมีที่ตั้งที่ไม่ทำให้เกิด
อุบัติเหตุการจราจรตามมาในภายหลัง

ค. การขนส่งสาธารณะในเมือง

ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น การขนส่งสาธารณะมีรถโดยสารประจำทาง
ขนาดเล็ก (รถสองแถว) วิ่งบริการรับส่งระหว่างตลาดสดที่ถนนกลางเมืองกับหมู่บ้านที่อยู่รอบนอก
เขตเทศบาล โดยวิ่งไปตามถนนสายหลักในเมือง และไปสิ้นสุดที่หมู่บ้านรอบนอกเขตเส้นทางเดินรถ
เหล่านี้ ได้แก่

ทิศตะวันออก	มีสายกลางเมือง-บ้านโนนทัน, สายกลางเมือง-บ้านแอมอง- บ้านเลิงเปื่อย
ทิศตะวันตก	มีสายกลางเมือง-บ้านหัวทุ่ง-บ้านคำไฮ, สายกลางเมือง- บ้านกอก
ทิศเหนือ	มีสายกลางเมือง-ค่ายศรีพิชรินทร์, สายกลางเมือง-บ้าน หัวถนน, สายกลางเมือง-บ้านสามเหลี่ยม
ทิศใต้	มีสายกลางเมือง-การเคหะฯ

จะเห็นได้ว่า การคมนาคมติดต่อระหว่างศูนย์กลางชุมชนใหญ่ คือ เขตเทศบาลเมืองขอนแก่นกับชุมชนรอบนอกที่อยู่ติดกับเขตเทศบาล มีความสะดวกรวดเร็ว มีปัญหาเพียงเรื่องการขาดแคลนจำนวนรถโดยสารในช่วงชั่วโมงเร่งด่วนเป็นบางเวลา

ง. การขนส่งระหว่างเมือง

ชุมชนเมืองขอนแก่น มีการติดต่อกับชุมชนอื่นและจังหวัดใกล้เคียง ได้ 2 ทาง คือ ทางบกและทางอากาศ ทางบกแบ่งได้เป็น ทางรถยนต์และทางรถไฟ ดังรายละเอียดดังนี้

1) ทางรถยนต์

ทางรถยนต์สามารถจะเข้าถึงชุมชนเมืองขอนแก่นได้หลายทาง โดย

(1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (สายนครราชสีมา-ขอนแก่น) สามารถติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมา คือ อำเภอเมือง อำเภอปากช่อง อำเภอสีคิ้ว และอำเภอสูงเนิน จากจังหวัดขอนแก่นไปทางเหนือของเขตเทศบาล ผ่านอำเภอน้ำพอง อำเภอเขาสวนกวาง ไปถึงจังหวัดอุดรธานี

(2) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (สายพิษณุโลก-ขอนแก่น) เป็นทางหลวงที่เชื่อมกับจังหวัดพิษณุโลก ผ่านอำเภอหล่มสัก อำเภอหนองเรือ อำเภอบ้านฝาง อำเภอชุมแพ เข้าสู่ตัวจังหวัดขอนแก่น

(3) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 209 จากสามแยกอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ผ่านอำเภอเชียงยืน เข้าสู่ตัวจังหวัดขอนแก่น เป็นระยะทาง 59 กิโลเมตร

(4) ทางหลวงหมายเลข 23 มาเชื่อมกับทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-ขอนแก่น) ที่อำเภอบ้านไผ่ ผ่านอำเภอบรบือ ไปสู่จังหวัดมหาสารคาม ไปอำเภอเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเสลภูมิ อำเภอเมืองยโสธร สิ้นสุดที่จังหวัดอุบลราชธานี รวมเส้นทางอุบลราชธานี-บ้านไผ่ 270 กิโลเมตร และจากบ้านไผ่-ขอนแก่น 50 กิโลเมตร

(5) ทางหลวงหมายเลข 201 มี 2 ช่วง ช่วงแรกจากจังหวัดเลย ผ่านอำเภอวังสะพุง มาตัดกับทางหลวงหมายเลข 12 ที่กิ่งอำเภอภูผาม่าน แล้วเข้าสู่ตัวจังหวัดขอนแก่นรวม 208 กิโลเมตร อีกช่วงหนึ่งจากอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา ผ่านอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอแก้งค้อ อำเภอภูเขียว มาตัดกับทางหลวงหมายเลข 12 ที่อำเภอชุมแพ เข้าสู่จังหวัดขอนแก่น รวม 82 กิโลเมตร

(6) ทางหลวงหมายเลข 207 ผ่านอำเภอประทาย อำเภอพุทไธสง เข้าสู่จังหวัดขอนแก่นที่อำเภอหนองสองห้องและอำเภอลาดบัวหลวง แล้วมาตัดกับทางหลวงหมายเลข 2 จนถึงตัวจังหวัดขอนแก่น รวมระยะทางขอนแก่น-พล 74 กิโลเมตร

(7) ทางหลวงหมายเลข 208 จากตัวจังหวัดมหาสารคามถึงบ้านท่าพระ จังหวัดขอนแก่น รวม 60 กิโลเมตร และแยกเข้าทางหลวงหมายเลข 2 อีก 17 กิโลเมตร เข้าสู่ตัวจังหวัดขอนแก่น รวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 77 กิโลเมตร

2) ทางรถไฟ

เส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ จากสถานีกรุงเทพ-นครราชสีมา-ขอนแก่น-หนองคาย มีขบวนรถโดยสารธรรมดา ขบวนรถโดยสารปรับอากาศ ขบวนรถดีเซลรางปรับอากาศ และขบวนรถสินค้า โดยมีขบวนรถโดยสารผ่านสถานีรถไฟขอนแก่น ดังนี้

(1) เส้นทางกรุงเทพ-หนองคาย มีขบวนรถผ่านวันละ 8 ขบวน (เที่ยวขึ้นและเที่ยวล่อง)

(2) เส้นทางกรุงเทพ-ขอนแก่น มีขบวนรถเดินวันละ 4 ขบวน (เที่ยวขึ้นและเที่ยวล่อง)

(3) เส้นทางนครราชสีมา-หนองคาย มีขบวนรถเดินวันละ 4 ขบวน (เที่ยวขึ้นและเที่ยวล่อง)

(4) เส้นทางนครราชสีมา-ขอนแก่น มีขบวนรถเดินวันละ 4 ขบวน (เที่ยวขึ้นและเที่ยวล่อง)

จากสถิติของการรถไฟแห่งประเทศไทย มีจำนวนผู้โดยสารใช้บริการจากสถานีรถไฟ 3 สถานี ในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น รวม 216,324 คนในปี 2524 และจำนวน 229,926 คนในปี 2525 เส้นทางรถไฟนี้ เป็นเส้นทางสำคัญของอีสานตอนบนมาก่อนที่ทางรถยนต์จะเข้ามามีบทบาทสำคัญ แต่เส้นทางรถไฟก็ยังคงเป็นเส้นทางสำคัญต่อการคมนาคมและเศรษฐกิจของขอนแก่นอยู่ในปัจจุบัน

3) ทางอากาศ

ท่าอากาศยานขอนแก่นเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางอากาศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเที่ยวบินกรุงเทพฯ-ขอนแก่น ทุกวัน วันละ 2 เที่ยวบิน มีผู้โดยสารมากตลอดปี บริษัทเดินอากาศไทยได้เปิดเส้นทางการบินเพิ่มจากท่าอากาศยานขอนแก่นไปยังเลยและสกลนคร เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว มีเที่ยวบินสัปดาห์ละ 4 เที่ยวบิน

สถิติจำนวนผู้โดยสารขึ้นจากท่าอากาศยานขอนแก่น ในปี 2523 จำนวน 7,279 คน ในปี 2525 มี 11,617 คน และ ปี 2527 มีจำนวน 35,736 คน เพิ่มขึ้นถึง 5 เท่าตัวจากปี 2523 จำนวนผู้โดยสารลงที่ท่าอากาศยานขอนแก่นในปี 2523 มี 7,091 คน ปี 2525 มี 10,939 คน และปี 2527 มี 33,378 คน ก็เพิ่มขึ้นถึง 5 เท่าตัวเช่นกัน

4. สาธารณูปโภค

ก. ประปา

การประปาส่วนภูมิภาค จังหวัดขอนแก่น นำน้ำที่ใช้ทำน้ำประปามาจากโรงกรองน้ำบ้านโกทา และโรงกรองน้ำหนองแวง และวางท่อจ่ายน้ำประปาตามเส้นทางถนนสายสำคัญ ๆ ในปัจจุบันมีกำลังการผลิตน้ำได้ประมาณ 19,680,000 ลิตรต่อวัน ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นในปี 2527 มีประชากร 124,990 คน ความต้องการน้ำจึงเป็น 24,998,000 ลิตร

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

แสดง : ข่ายบริการประปา

----- ท่อแอสเบสตอล ขนาด 250 - 500 ม.ม.

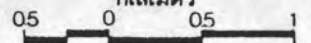
————— ท่อแอสเบสตอล ขนาด 100 - 200 ม.ม.

- ① โรงกรองน้ำประปาบ้านโกทา ② โรงกรองน้ำประปาบ้านหนองแวง
- ③ การประปาส่วนภูมิภาค จังหวัดขอนแก่น

มาตราส่วน

1:30,000

กิโลเมตร

แผนที่ 4.4

ต่อวัน (มาตรฐานการใช้น้ำประปาประมาณ 200 ลิตรต่อวันต่อคน) ดังนั้น กำลังการผลิตจึงยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน การประปาส่วนภูมิภาค ก็ได้มีแผนหลักในการปรับปรุงขยายกิจการประปาให้ได้ทันกับความต้องการของประชากรในปี 2541 ซึ่งคาดว่าจะมีประชากรผู้ใช้น้ำประมาณ 228,000 คน โดยมีงบประมาณลงทุน 367.2 ล้านบาท (แผนที่การบริการประปา แผนที่ 4.4)

ข. ไฟฟ้า

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดขอนแก่น รับซื้อพลังงานไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต และมาดำเนินการติดตั้งโครงข่ายสายไฟฟ้า ส่งจ่ายตามอาคารบ้านเรือน ในเขตเทศบาล ได้ทั่วถึงแล้วทั้งเขต จะมีปัญหาเรื่องการชำรุดเสียหายของไฟฟ้าสาธารณะเท่านั้น ความต้องการพลังงานไฟฟ้าในปี 2523 มี 23.83 เมกกะวัตต์ ปี 2527 เพิ่มขึ้นเป็น 44.53 เมกกะวัตต์ และในปี 2523 การไฟฟ้าจังหวัดขอนแก่นรับซื้อพลังงานไฟฟ้าทั้งสิ้น 92,531 ล้านหน่วย ในปี 2527 รับซื้อเพิ่มขึ้นเป็น 184,996 ล้านหน่วย

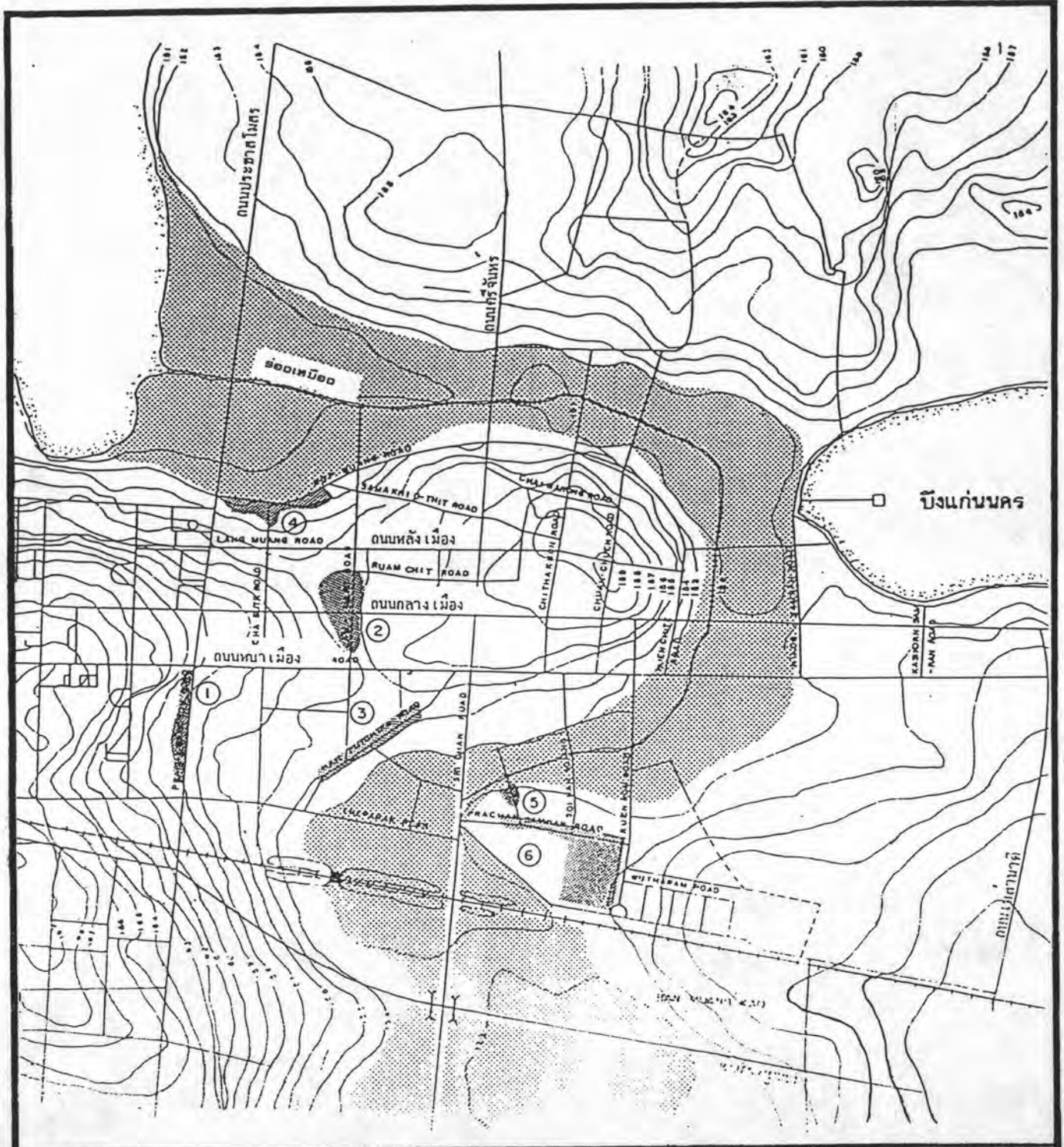
ค. การระบายน้ำ

สภาพการระบายน้ำในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น จะระบายลงสู่ท่อระบายน้ำของถนนและระบายลงสู่คลองร่องเหมือง ซึ่งเป็นทางระบายน้ำหลักของเมือง น้ำที่ท่วมขังในบริเวณต่าง ๆ ก็จะไหลลงสู่คลองร่องเหมืองเช่นเดียวกัน แต่สภาพของคลองร่องเหมืองในปัจจุบันถูกบุกรุกจนเหลือสภาพคลองน้อยมาก บางช่วงดูเหมือนเป็นทางระบายน้ำเล็กๆ เท่านั้น นอกจากนี้ก็มีเศษขยะอุดตัน ทำให้แฉกและคันเขิน ทางเทศบาลเมืองขอนแก่นได้ทำการขุดลอกคลองร่องเหมือง จึงช่วยลดภาวะน้ำท่วมขังได้พอสมควร

ปัญหาน้ำท่วมอันเนื่องมาจากระบบระบายน้ำริมถนน มีดังนี้

1) ริมถนนประชาสโมสร ระหว่างถนนหน้าเมืองกับถนนเทพารักษ์ ทางระบายน้ำรับน้ำได้น้อย ทำให้เกิดน้ำท่วมบริเวณย่านพักอาศัย และพาณิชยกรรมหนาแน่น

2) บริเวณถนน 5 พฤศจิกายน มีปัญหาน้ำท่วมขังบริเวณพื้นที่กว้างทุกปี เป็นย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง เนื่องจากทางระบายน้ำมีความจุไม่เพียงพอ

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

แสดง : พื้นที่น้ำท่วมในปัจจุบัน

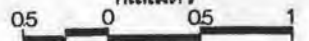
- น้ำท่วมตามฤดูกาล
- น้ำท่วมคาบ 2-5 ปี
- ท่อลอดดีเยี่ยมใต้ถนนและทางรถไฟ
- ท่อลอดใต้ถนน

ที่มา : การศึกษาความเป็นไปได้สำหรับโครงการพัฒนาเมืองหลัก

มาตราส่วน

1:30,000

กิโลเมตร

แผนที่ 4.6

จ. การกำจัดขยะ

การกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองขอนแก่น แบ่งการเก็บขยะเป็น 4 พื้นที่ ประชาชนที่ได้รับบริการเก็บขยะมีประมาณร้อยละ 58.5 โดยแต่ละบ้านจะนำขยะมาวางไว้หน้าบ้านให้รถขยะมาเก็บ ในเขตเทศบาลมีรถเก็บขยะ 10 คัน และภายในมหาวิทยาลัยขอนแก่นอีก 1 คัน ขยะทั้งหมดจะนำไปทิ้งที่กิโลเมตรที่ 18 ถนนมิตรภาพ ในพื้นที่ 100 ไร่

ปัญหาการกำจัดขยะคือ การที่บริการเก็บขยะยังมีไม่ทั่วถึงทั้งเขตเทศบาล ทำให้บริเวณที่ไม่ได้รับบริการ ประชาชนจะนำขยะไปทิ้งบริเวณหนองน้ำและทางระบายน้ำ เกิดความสกปรกและทางระบายน้ำอุดตัน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1. แรงงาน

ลักษณะทางเศรษฐกิจของเทศบาลเมืองขอนแก่น จะพิจารณาได้จากจำนวนแรงงาน ลักษณะอาชีพและระดับรายได้ ของประชากรวัยแรงงาน รวมทั้งกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจทั้งหมดจะทำให้ทราบถึงปัจจัยนำทางเศรษฐกิจของเทศบาลเมืองขอนแก่นได้

ก. ประชากรวัยแรงงาน

ประชากรวัยแรงงาน ได้แก่ ผู้ที่มีอายุ 11 ปีขึ้นไป มีจำนวน 83,209 คน แบ่งเป็นเพศชาย 41,784 คน เพศหญิง 41,425 คน จำแนกตามหมวดอายุ จะเห็นว่าแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 15-19 ปี มีจำนวนถึง 13,927 คน คิดเป็นร้อยละ 16.74 ของประชากรวัยแรงงานทั้งหมด รองลงมาได้แก่ ประชากรในช่วงอายุ 20-24 ปี จำนวน 11,606 คน คิดเป็นร้อยละ 13.95 จะเห็นได้ว่า แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่มสาว แต่ประชากรในวัยหนุ่มสาวนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียน นักศึกษา ไม่อยู่ในวัยแรงงานเชิงเศรษฐกิจ

ประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานนี้ แยกออกได้เป็น ผู้อยู่ในกำลังแรงงาน และผู้อยู่นอกกำลังแรงงาน จากจำนวนประชากรวัยแรงงานจำนวน 83,209 คน หรือประมาณร้อยละ 82 ของประชากรรวมนั้น เป็นผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงานจำนวน 37,227 คน หรือร้อยละ

45 ซึ่งได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ร้อยละ 57 ผู้ทำงานบ้านและแม่บ้านที่ไม่ได้รับค่าจ้าง ร้อยละ 28 เป็นผู้ช่วยทำงานที่ไม่ได้รับค่าจ้างร้อยละ 10 เป็นคนชราร้อยละ 3 และผู้ไม่สมัครใจทำงาน และอื่น ๆ ร้อยละ 2

ผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานอีกจำนวน 45,882 คน นั้น เป็นเพศชาย 27,200 คน เพศหญิง 18,682 คน (ร้อยละ 59 และ 41 ตามลำดับ) เมื่อแยกตามหมวดอายุจะพบว่า อยู่ในระหว่างอายุ 25-44 ปี มากที่สุดคือ 22,174 คน หรือร้อยละ 48.3 รองลงไปคือ กลุ่มอายุระหว่าง 11-24 ปี มีจำนวน 12,536 คน คิดเป็นร้อยละ 27.3 กลุ่มที่สาม ได้แก่ กลุ่มที่อายุระหว่าง 45-59 ปี และ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 8,519 และ 2,653 คน หรือร้อยละ 18.5 และ 5.9 ตามลำดับ

ข. อาชีพ

จำนวนประชากรที่อยู่ในกำลังแรงงาน 45,882 คน แยกได้เป็นการประกอบอาชีพ 9 อาชีพหลัก คือ อันดับแรก ได้แก่ ผู้ที่ปฏิบัติงานอาชีพเกี่ยวกับการค้า ร้อยละ 23.67 ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 19.03 อาชีพช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร ร้อยละ 11.26 ผู้ทำงานกลสิกรรมเลี้ยงสัตว์ เช่น สัตว์ปีก ร้อยละ 10.50 ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริการต่าง ๆ ร้อยละ 8.45 เสมียนพนักงานและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 2.89 พนักงานขับยานพาหนะและคนงานที่เกี่ยวข้องร้อยละ 2.74 และอาชีพผู้ปฏิบัติงานบริหาร งานจัดการ และข้าราชการที่ไม่ได้ระบุไว้ที่อื่นอีกร้อยละ 0.91 ที่เหลืออีกร้อยละ 0.91 ที่เหลืออีกร้อยละ 0.99 ไม่สามารถจำแนกประเภทได้ (ตาราง 4.1)

ค. รัศับรายได้

จากตารางที่ 4.1 ซึ่งแสดงรายได้เฉลี่ยของกำลังแรงงานในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น จะเห็นได้ว่างานด้านการค้า ทำรายได้รวมสูงสุด รองลงมาเป็นงานวิชาชีพ ถ้าพิจารณาเป็นจำนวนรายได้ต่อเดือน ผู้ที่ประกอบอาชีพด้านงานบริหารมีรายได้ต่อเดือนสูงที่สุด คือ 5,008 บาท รองลงมา เป็นผู้ที่มีอาชีพด้านงานวิชาชีพ คือ 2,095 บาท นอกจากนี้ มีรายได้ต่ำกว่า 2000 บาทต่อเดือน

การกระจายรายได้ของครอบครัวในเขตเมือง (จากรายงานวิจัย ของ กองวิจัย สำนักผังเมือง) มีจำนวนครอบครัวที่มีรายได้ระหว่าง 2,000-5,999 บาท เป็น จำนวนมากที่สุด คือมีถึงร้อยละ 49 ของจำนวนที่สุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาเป็นครอบครัว ที่มีรายได้น้อยกว่า 2,000 บาท มีจำนวนร้อยละ 28 และมีรายได้ระหว่าง 6,000-9,999 บาท มีจำนวนร้อยละ 12 มีรายได้ระหว่าง 10,000-13,999 บาท มีจำนวนร้อยละ 10 ที่ เหลือมีร้อยละ 1 ที่มีรายได้มากกว่า 14,000 บาทต่อเดือน

จะเห็นว่าจำนวนครอบครัวกลุ่มที่มีรายได้ 2,000-5,999 บาท ซึ่งเป็นกลุ่ม ที่มีจำนวนมากที่สุดนั้น มีความสัมพันธ์กับผู้ที่ประกอบอาชีพที่เป็นงานวิชาชีพ ซึ่งมีรายได้ 2,095 บาทต่อเดือน โดยคิดเฉลี่ยให้ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีผู้ที่มีรายได้ 2 คน ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 2,000 บาทต่อเดือน มีจำนวนรองลงมา ก็ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพนอกเหนือจากงานด้านงาน บริหาร และด้านวิชาชีพ

ตาราง 4.1 แสดงรายได้เฉลี่ยของกำลังแรงงานในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น (ปี 2525)

หมวดอาชีพ	จำนวน	รายได้เฉลี่ย	รายได้รวม
1. งานวิชาชีพ	8,279	2,095	18,287,255
2. งานบริหาร	419	5,008	2,098,352
3. งานเสมียน	1,327	1,168	1,549,936
4. งานการค้า	10,859	1,850	20,089,150
5. เกษตร-ประมง	4,819	332	1,599,908
6. งานขนส่ง	1,257	1,697	2,133,129
7. งานแรงงานการผลิต	5,168	1,291	6,671,888
8. งานบริการ	3,876	1,042	4,038,792
9. จำแนกไม่ได้	454	1,876	851,704
10. ไม่มีงานทำ	8,974	-	-
รวม	45,882	-	57,320,114

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

แสดง : ลัดส่วนประชากรยากจนกระจายในพื้นที่เทศบาลเมืองขอนแก่น ปี พ.ศ. 2524

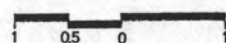
① เลขหน่วยเลือกตั้งย่อย

■	มากกว่า 35 %	▨	27 - 35 %
▤	19 - 27 %	▥	10 - 19 %
▦	น้อยกว่า 10 %	□	พื้นที่ที่ไม่ได้ทำการสำรวจ

ที่มา : การศึกษาความเป็นไปได้ของการพัฒนาเมืองหลัก

มาตราส่วน

กิโลเมตร

แผนที่ 4.7

ง. การศึกษา

ระดับการศึกษาของผู้อยู่ในกำลังแรงงาน แบ่งเป็น มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 25,281 คน คิดเป็นร้อยละ 55.10 ประกอบอาชีพด้านงานการค้ามากที่สุด รองลงมาคือ งานเกษตร และงานแรงงาน ตามลำดับ ผู้มีการศึกษาระดับมัธยมมี 12,046 คน คิดเป็นร้อยละ 26.25 เป็นผู้ไม่มีงานทำมากที่สุด มีถึง 3,282 คน รองลงมาประกอบอาชีพงานวิชาชีพ งานการค้า ผู้จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษามี 3,980 คน คิดเป็นร้อยละ 8.67 เป็นผู้ประกอบอาชีพงานวิชาชีพมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ไม่มีงานทำและงานเสมียน ตามลำดับ ผู้จบการศึกษาวิชาครู มี 1,467 คน คิดเป็นร้อยละ 3.20 เป็นผู้ใช้งานวิชาชีพคือครู จำนวนมากที่สุด รองลงมาเป็นผู้ว่างงาน ผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มี 1,816 คน หรือร้อยละ 3.96 ทำงานวิชาชีพมากที่สุด รองลงมาคืองานบริหาร และผู้ไม่มีงานทำ ผู้ที่จบการศึกษ่อื่น ๆ ภายนอกจากนี้ มีจำนวน 1,292 คน หรือร้อยละ 2.82 ทำงานวิชาชีพมากที่สุด รองลงมาได้แก่ งานบริการ และงานการค้า

2. ปัจจัยนำทางเศรษฐกิจของชุมชน

จากตารางแสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดตามราคาตลาดในแต่ละปี ตั้งแต่ปี 2521-2526 จะเห็นว่า การเกษตรมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดสูงสุด คือเฉลี่ยร้อยละ 30.61 รองลงมาได้แก่ การค้าส่งและค้าปลีก เฉลี่ยร้อยละ 16.7 อันดับต่อไปคือ การบริการ เฉลี่ยร้อยละ 12.57 การก่อสร้าง เฉลี่ยร้อยละ 10.17 และอุตสาหกรรมเฉลี่ยร้อยละ 8.79 ตามลำดับ แต่การคิดผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดนั้น รวมทั้งพื้นที่เกษตรชนบทอยู่ด้วย ถ้าตัดภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอันดับหนึ่งออก การค้าส่งและค้าปลีกในเขตเทศบาล และการบริการ จะเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เด่นมาก เมื่อรวมกันแล้วมีค่าถึงร้อยละ 29.27 หรือเทียบเท่ากับราคาเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอันดับหนึ่ง

ในปี 2528 มีธุรกิจที่จดทะเบียนและดำเนินการอยู่จนถึงสิ้นปี เป็นจำนวน 5,405 ราย ที่จดทะเบียนนิติบุคคล และดำเนินกิจการอยู่มี 1,293 ราย มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 5.26 ต่อปี และจำนวนผู้ประกอบการค้า ต้องเสียภาษีทางด้านบริการมีจำนวนสูงสุด เมื่อนำมาพิจารณา ประกอบกับค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ที่เด่นชัดในด้านการค้าส่ง-ค้าปลีก และการบริการแล้ว

ตาราง 4.2 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด

ประเภทกิจการที่มาของรายได้	มูลค่าในปี พ.ศ.							อัตราร้อยละ						
	2521	2522	2523	2524	2525	2526	เฉลี่ย	2521	2522	2523	2524	2525	2526	เฉลี่ย
1. การเกษตร	2,189.8	2,790.6	2,991.1	2,932.9	3,585.7	3,446.5	2,989.6	35.89	35.45	30.93	28.38	29.52	27.63	30.61
2. เหมืองแร่และการขุดหิน	29.8	23.7	39.8	43.6	62.1	56.4	42.4	0.47	0.30	0.40	0.42	0.51	0.45	0.43
3. อุตสาหกรรม	486.4	682.6	992.7	994.4	1,054.4	1,118.8	858.2	7.97	8.67	9.53	9.62	8.68	8.08	8.79
4. การก่อสร้าง	574.1	803.4	1,201.4	1,096.3	1,279.1	1,003.8	993.0	9.41	10.21	12.42	10.60	10.53	8.05	10.17
5. ไฟฟ้าและประปา	45.1	54.8	104.7	141.1	98.5	192.7	106.2	0.74	0.70	1.08	1.37	0.81	1.54	1.08
6. คมนาคมขนส่ง	292.4	395.5	595.5	844.0	1,085.0	1,270.6	747.1	4.79	5.02	6.16	8.17	8.93	10.18	7.65
7. ค้าส่งและค้าปลีก	1,086.9	1,350.3	1,577.4	1,695.3	2,041.3	2,034.2	1,630.9	17.82	17.16	16.31	16.41	16.80	16.30	16.70
8. ธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	221.4	267.0	346.8	479.3	613.9	791.9	453.4	3.63	3.39	3.58	4.64	5.05	6.34	4.64
9. ท่องเที่ยว	60.7	62.9	72.2	70.5	94.3	107.1	63.0	0.99	0.80	0.75	0.68	0.77	0.86	0.64
10. บริหารราชการและป้องกันประเทศ	367.1	457.3	606.4	667.0	830.5	1,006.2	655.7	6.02	5.81	6.27	6.45	6.84	6.06	6.71
11. การบริการ	747.9	983.0	1,251.2	1,394.9	1,402.0	1,556.7	1,227.7	12.26	12.49	12.93	13.50	11.55	12.47	12.57
ผลิตภัณฑ์มวลรวม	6,100.7	7,871.7	9,674.0	10,333.0	12,147.0	12,474.0	9,766.9	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
รายได้เฉลี่ยต่อคน	4,612.0	5,796.0	6,993.0	7,296.0	8,370.0	8,406.0	6,912.0	-	-	-	-	-	-	-

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จะสรุปได้ว่า ปัจจัยนำทางเศรษฐกิจของชุมชนเมืองขอนแก่น ได้แก่ การค้า การบริการ และอุตสาหกรรม

จากการศึกษาดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนเมืองขอนแก่นจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าส่ง การค้าปลีก และการบริการแก่ชุมชนอื่น และภายในเขตเทศบาลเอง ทำให้ต้องมีการจัดเตรียมการวางแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจนี้ด้วย

3. กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

การค้าและการบริการเป็นปัจจัยนำทางเศรษฐกิจของเมืองขอนแก่น เนื่องจากความได้เปรียบด้านที่ตั้ง ซึ่งเป็นศูนย์รวมของสินค้าต่าง ๆ จากแหล่งผลิตและกระจายออกไปยังจังหวัดใกล้เคียงโดยรอบ และมีเส้นทางคมนาคมขนส่งทางบกที่สะดวกรวดเร็ว กิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองขอนแก่น แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

ก. การค้าและบริการ

การค้าและบริการในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น จะศึกษาถึงจำนวนและประเภทของสภาพธุรกิจ ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ และที่ตั้งของสถานธุรกิจการค้า โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) จำนวนและประเภทของสถานธุรกิจ

จำนวนและประเภทของกิจการค้าและบริการของเทศบาลเมืองขอนแก่น มีจำนวน 1,139 ราย ส่วนใหญ่จะเป็นการค้าปลีก รองลงมาคือ การบริการ ซึ่งเป็นปัจจัยนำทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังรายละเอียด คือ

กิจการค้าส่ง	30 แห่ง	คิดเป็นร้อยละ	2.6
กิจการค้าปลีก	496 แห่ง	คิดเป็นร้อยละ	43.5
กิจการค้าบริการ	422 แห่ง	คิดเป็นร้อยละ	37.1
กิจการค้าผลิตและบริการ	11 แห่ง	คิดเป็นร้อยละ	1.0
กิจการค้าส่งและค้าปลีก	125 แห่ง	คิดเป็นร้อยละ	11.0
กิจการค้าส่งและบริการ	8 แห่ง	คิดเป็นร้อยละ	0.7
กิจการค้าปลีกและบริการ	41 แห่ง	คิดเป็นร้อยละ	3.6
กิจการค้าส่ง ค้าปลีก และบริการ	6 แห่ง	คิดเป็นร้อยละ	0.5
รวม	1,139 แห่ง		100.0

2) ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ

จากตาราง 4.3 จะเห็นว่า กิจการค้าบริการที่เปิดดำเนินการมาไม่เกิน 5 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ 278 ราย หรือร้อยละ 45.28 รองลงมาได้แก่ กิจการค้าปลีก มีจำนวน 236 ราย หรือร้อยละ 38.45 และเมื่อดูอายุของกิจการค้าทั้งหมดโดยส่วนรวมแล้ว ก็จะเห็นว่า เป็นกิจการค้าที่มีอายุไม่เกิน 5 ปี เป็นจำนวนมากที่สุด คือมี 614 ราย หรือร้อยละ 53.91 เมื่อจำนวนปีที่ทำการค้าเพิ่มขึ้น จำนวนกิจการค้าก็น้อยลงไปตามลำดับ การที่กิจการค้าที่มีอายุน้อย มีเป็นจำนวนมากที่สุดนี้ เนื่องมาจากการที่จังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางของการบริหารราชการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีการขยายตัวของส่วนราชการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และมีสถาบันการศึกษาขนาดใหญ่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งก็มีการขยายตัวเพิ่มของนักศึกษาเช่นกัน กิจการค้าและธุรกิจบริการจึงมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อสนองตอบความต้องการที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้

3) ลักษณะต่าง ๆ ทางกายภาพของสถานธุรกิจ

ลักษณะทางกายภาพของสถานประกอบการธุรกิจแต่ละกิจกรรม แยกออกได้เป็น ลักษณะอาคาร ชนิดของวัสดุก่อสร้าง ชนิดอาคาร และจำนวนคูหา เมื่อแยกตามลักษณะอาคาร จะได้จำนวนอาคารที่เป็นตึกแถวร้อยละ 78.31 เป็นห้องแถวไม้ร้อยละ 16.51 และเป็นอาคารเดี่ยวเพียงร้อยละ 5.18 จากการแยกตามวัสดุก่อสร้าง ปรากฏว่า เป็นอาคาร

ตาราง 4.3 แสดงจำนวนสถานธุรกิจที่เปิดดำเนินการในแต่ละช่วงเวลา

ประเภทกิจกรรม	จำนวนสถานธุรกิจที่เปิดดำเนินการในแต่ละช่วงเวลา					
	ไม่เกิน 5 ปี	6 - 10 ปี	11 - 15 ปี	16 - 20 ปี	21 - 25 ปี	25 ปีขึ้นไป
กิจการค้าส่ง	18	5	6	1	-	-
กิจการค้าปลีก	236	120	61	42	16	21
กิจการค้าบริการ	278	84	32	15	6	7
กิจการค้าส่งและค้าปลีก	45	37	19	11	5	8
กิจการค้าส่งและบริการ	3	3	1	1	-	-
กิจการค้าปลีกและบริการ	24	12	2	1	-	2
กิจการค้าส่ง ค้าปลีก และบริการ	4	1	-	1	-	-
รวม	614	264	122	74	27	38

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

หมายเหตุ : นับถึงปี 2528

ตาราง 4.4 แสดงลักษณะทางกายภาพของสถานธุรกิจแต่ละประเภท

ชนิดกิจกรรม	ชนิดธุรกิจ		ลักษณะอาคาร			ชนิดวัสดุก่อสร้าง				ชนิดอาคาร				จำนวนคูหา			
	จำนวน แห่ง	ร้อยละ	อาคาร เดี่ยว	ตึกแถว	ห้องแถว	ไม้	ครึ่งตึก	คอนกรีต	อื่น ๆ	1 ชั้น	2 ชั้น	3 ชั้น	3 ชั้น ขึ้นไป	1 คูหา	2 คูหา	3 คูหา	3 คูหา ขึ้นไป
กิจการค้าส่ง	30	2.6	3	21	6	8	7	15	-	8	20	2	-	11	15	4	-
กิจการค้าปลีก	496	43.5	24	412	60	57	87	351	1	40	369	83	4	312	152	30	2
กิจการค้าบริการ	422	37.1	25	291	106	115	87	220	-	94	304	22	2	287	114	20	1
กิจการค้าผลิตและบริการ	11	1.0	-	10	1	1	2	8	-	1	6	4	-	7	2	2	-
กิจการค้าส่งและค้าปลีก	125	11.0	2	115	8	4	18	102	1	6	94	23	2	48	61	12	4
กิจการค้าส่งและบริการ	8	0.7	1	5	2	1	2	5	-	1	6	1	-	2	5	1	-
กิจการค้าปลีกและบริการ	41	3.6	3	34	4	6	8	27	-	5	29	7	-	29	11	1	-
กิจการค้าส่ง ค้าปลีก และบริการ	6	0.5	1	4	1	1	1	4	-	1	3	1	1	1	4	1	-
รวม	1,319	100.0	59	982	188	193	212	732	2	156	831	143	9	697	364	71	7

คอนกรีตมากที่สุด คือร้อยละ 64.27 รองลงมาได้แก่ อาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ อาคารไม้ และ วัสดุอื่น ๆ ตามลำดับ และจำนวนชั้นของอาคาร เป็นอาคาร 2 ชั้นมากที่สุด คือร้อยละ 72.96 เป็นอาคารชั้นเดียวร้อยละ 13.7 เป็นอาคาร 3 ชั้น และสูงกว่า 3 ชั้น จำนวนร้อยละ 12.55 และ 0.79 ตามลำดับ โดยทั่วไป สภาพทางกายภาพของสถานประกอบการธุรกิจ เป็นถึงแถว คอนกรีต 2 ชั้น ส่วนใหญ่จะมีสภาพใหม่ แนวโน้มจากการขออนุญาตก่อสร้างอาคารในเขตเทศบาล จะเป็นอาคารที่สูงเกิน 3 ชั้น เป็นจำนวนมาก

ข. การอุตสาหกรรม

จากการศึกษาผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด กิจกรรมสาขาอุตสาหกรรมก็เป็น กิจกรรมที่นำรายได้รองมาจากการค้าและบริการ และเป็นอันดับสองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือรองจากจังหวัดนครราชสีมา

1) จำนวนและประเภทของโรงงานอุตสาหกรรม

ในเขตเทศบาลมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด 118 แห่ง คิดเป็น ร้อยละ 6.31 ของทั้งจังหวัด มีคนงานรวม 3,674 คน โรงงานที่มีจำนวนมากที่สุด ได้แก่ โรงงานผลิตและซ่อมอุปกรณ์การขนส่ง มีจำนวน 51 แห่ง หรือร้อยละ 43.22 ของจำนวน โรงงานในเขตเทศบาลเมือง รองลงมาเป็นโรงงานอุตสาหกรรมการผลิตสิ่งทอและทอผ้า มี 14 แห่ง หรือร้อยละ 11.86 ของทั้งหมด ลำดับต่อไปก็เป็นโรงงานการผลิตอาหาร 12 แห่ง โรงสีข้าว 7 แห่ง โรงงานผลิตภัณฑ์จากมันสำปะหลังและจากไม้ 9 แห่ง และอื่น ๆ อีกจำนวน เล็กน้อย

แรงงานในกิจการอุตสาหกรรมเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีระดับการศึกษาน้อย ซึ่งอพยพเข้ามาทำงานทำนอกฤดูการเกษตร เป็นแรงงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมการผลิต สิ่งทอและทอผ้าถึงร้อยละ 49.81 รองลงมาอยู่ในอุตสาหกรรมการผลิตและซ่อมอุปกรณ์ขนส่ง ร้อยละ 20.76 อยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมการผลิตอาหารร้อยละ 7.72 เฉลี่ยจำนวนคนงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมมีประมาณ 31 คน ต่อหนึ่งโรงงาน ส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมขนาด กลาง จึงไม่เกิดปัญหาเรื่องกำลังการผลิตในระยะนอกฤดูการเกษตร แต่ในฤดูการเกษตร แรงงานเหล่านี้ซึ่งเป็นแรงงานชั่วคราวจะกลับไปถิ่นฐานเดิมเพื่อทำการเกษตร ทำให้โรงงาน

เหล่านี้เกิดปัญหาขาดแคลนแรงงาน โรงงานจึงควรถาซื้อตกลงกับลูกจ้างเหล่านี้ให้แน่นอน เพื่อจะได้เป็นกำลังการผลิตของโรงงานได้ตลอดปี

2) ที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม

บริเวณที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม แยกเป็นรายละเอียดแต่ละตำบล
ได้ดังนี้

ตำบลในเมือง เป็นตำบลที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด มีจำนวน 104 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.56 ของอำเภอเมือง และเป็นร้อยละ 5.56 ของทั้งจังหวัด มีคนงานรวม 3,006 คน โรงงานแต่ละประเภท มีจำนวนตามลำดับ คือ

- โรงงานอุตสาหกรรมการผลิตและซ่อมอุปกรณ์ขนส่ง จำนวน 47 แห่ง หรือร้อยละ 45.19 ของตำบล มีคนงาน 705 คน
- โรงงานอุตสาหกรรมการผลิตอาหาร จำนวน 11 แห่ง หรือร้อยละ 10.58 ของตำบล มีคนงาน 273 คน
- โรงงานอุตสาหกรรมการผลิตสิ่งทอและทอผ้า จำนวน 10 แห่ง หรือร้อยละ 9.62 ของตำบล มีคนงาน 1,327 คน
- โรงงานอุตสาหกรรมการผลิตไม้ จำนวน 8 แห่ง หรือร้อยละ 7.69 ของตำบล
- โรงงานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากไม้และมันสำปะหลัง จำนวน 7 แห่ง หรือร้อยละ 6.73 ของตำบล
- โรงงานอุตสาหกรรมแร่โลหะ และโรงสี อย่างละ 5 แห่ง เท่ากับ หรือร้อยละ 4.81 ของตำบล (แต่ละประเภท)

นอกจากนี้ ก็เป็นโรงงานที่มีจำนวน 1 หรือ 2 โรง อุตสาหกรรมการผลิตยารักษาโรค โรงพิมพ์ โรงน้ำแข็ง และเครื่องจักรการเกษตร

ตำบลพระลับ มีจำนวนโรงงานทั้งหมด 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.38 ของอำเภอเมือง และร้อยละ 0.37 ของจังหวัด มีคนงานจำนวน 494 คน แบ่งเป็นประเภทตามลำดับ คือ

- โรงงานอุตสาหกรรมการทอผ้า จำนวน 3 แห่ง หรือร้อยละ 42.86 ของตำบล มีคนงาน 443 คน
- โรงงานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากมันสำปะหลัง จำนวน 2 แห่ง หรือร้อยละ 28.57 ของตำบล มีคนงาน 35 คน
- โรงงานอุตสาหกรรมการผลิตและซ่อมอุปกรณ์ขนส่ง จำนวน 1 แห่ง หรือร้อยละ 14.29 ของตำบล มีคนงาน 5 คน
- โรงงานอุตสาหกรรมการผลิตอาหาร จำนวน 1 แห่ง หรือร้อยละ 14.29 ของตำบล มีคนงาน 11 คน

ตำบลเมืองเก่า มีโรงงานจำนวน 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.99 ของอำเภอ และร้อยละ 0.27 ของทั้งจังหวัด มีคนงาน 130 คน เป็นโรงงานอุตสาหกรรมผลิตและซ่อมอุปกรณ์ขนส่ง 3 แห่ง มีคนงาน 53 คน โรงงานการผลิตสิ่งทอและทอผ้า และโรงสี อย่างละ 1 แห่ง มีคนงาน 60 คน และ 17 คน ตามลำดับ

ตำบลศิลา มีโรงงานจำนวน 2 แห่ง หรือร้อยละ 0.39 ของอำเภอ และเป็นร้อยละ 0.11 ของจังหวัด มีคนงานรวม 44 คน ได้แก่ โรงงานการผลิตไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ 1 แห่ง มีคนงาน 5 คน กับโรงสี 1 แห่ง มีคนงาน 39 คน

โรงงานส่วนใหญ่ จะตั้งอยู่ที่ตำบลในเมือง แรงงานก็มีมากที่สุดที่ตำบลในเมือง ส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดกลาง

4. การคลังท้องถิ่น

การคลังท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงสถานะและสภาพทางเศรษฐกิจของเทศบาลว่ามั่นคงเพียงใด การคลังของเทศบาลเมืองขอนแก่นมีรายรับมากกว่ารายจ่ายมาตลอด รายรับส่วนใหญ่ได้มาจากการเก็บภาษีอากร รองลงมาได้แก่ เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ ในปี 2526 ถึง 2528 เงินอุดหนุนจากรัฐบาลลดลงจากร้อยละ 30.18 ในปี 2526 เป็นร้อยละ 9.56 และ 8.81 ตามลำดับ แสดงว่า เทศบาลมีความสามารถในการเลี้ยงตัวเอง รายได้จากการให้เช่าทรัพย์สิน เช่น ที่ดิน ห้องแถว ตลาด แผงลอย และโรงมหรสพ ในปี 2528 จัดเก็บได้

ร้อยละ 8.09 ซึ่งลดลงจากปี 2527 เล็กน้อย คือในปี 2527 เก็บได้ร้อยละ 9.16 และหมวดรายได้อื่น ๆ เพิ่มขึ้นปีละเล็กน้อยทุกปี รายได้จากหมวดภาษีอากร มีแนวโน้มเพิ่มมากที่สุด

ในด้านรายจ่ายของเทศบาลเมืองขอนแก่น มีรายจ่ายเฉพาะหน่วยงานเป็นรายจ่ายมากที่สุด คือ คิดเป็นร้อยละ 73.19, 56.70 และ 50.10 ของรายจ่ายทั้งหมดในปี 2526 2527 และ 2528 ตามลำดับ รายจ่ายที่มียอดเงินรองลงมาคือ รายจ่ายพิเศษ ซึ่งประกอบด้วยรายจ่ายจากเงินสะสม จ่ายจากเงินกู้ และจ่ายจากเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ รวมเป็นร้อยละ 20.90, 37.11 และ 42.63 ในปี 2526, 2527 และ 2528 เฉพาะในรายจ่ายจากเงินกู้นั้น เริ่มมีเมื่อปี 2528 ใช้ในการก่อสร้างถนนรอบบึงแก่นนคร

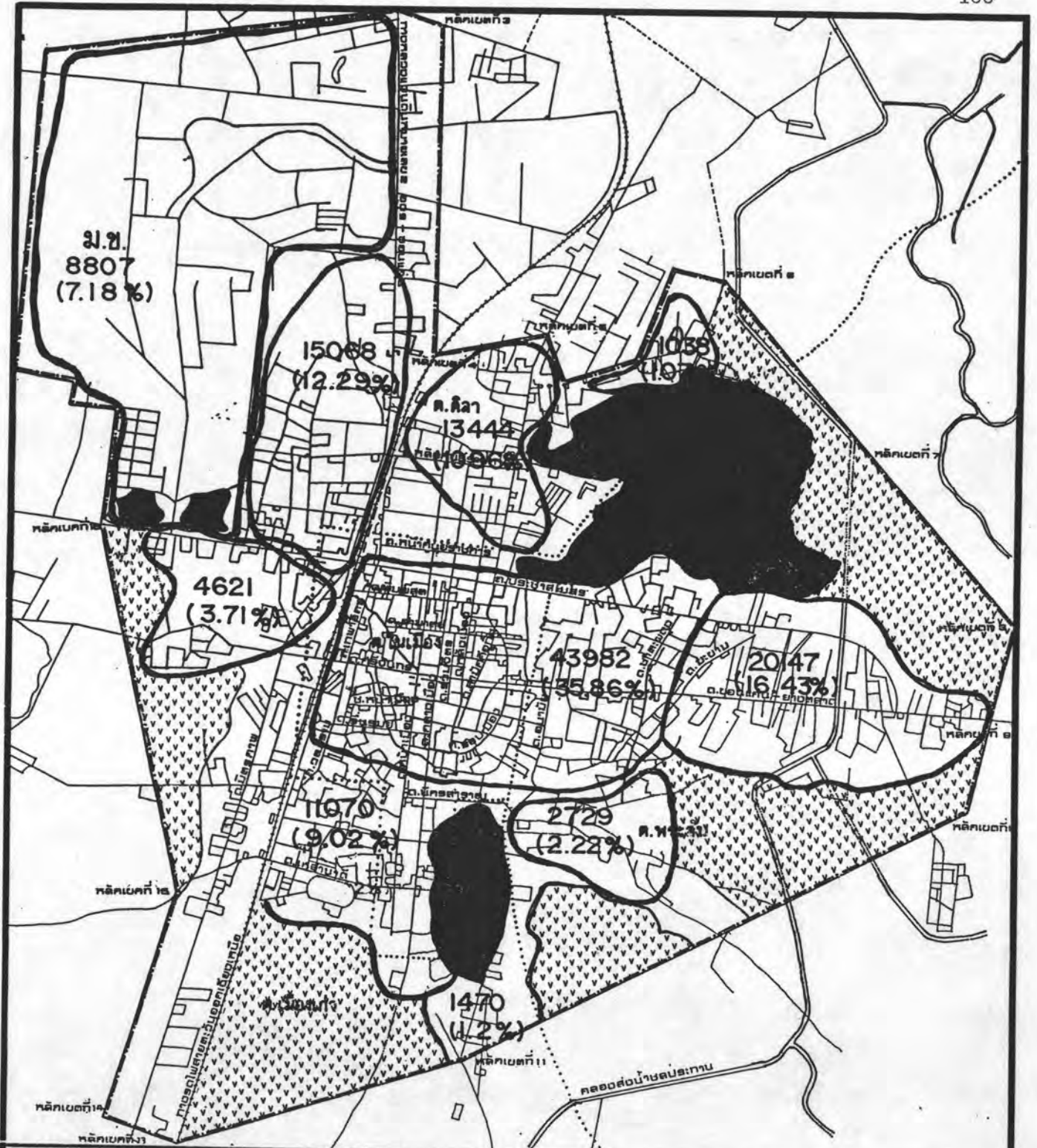
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในด้านรายรับของเทศบาล มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะด้านการจัดเก็บภาษีอากร สาเหตุหนึ่งก็มาจากการที่ได้จัดทำแผนที่ภาษี ทำให้การจัดเก็บทำได้ทั่วถึงมากขึ้น รายได้ที่ลดลง ได้แก่ เงินอุดหนุนจากรัฐบาล ในด้านรายจ่ายมีเพิ่มขึ้นเพียงรายจ่ายงบกลางหมวดเดียว หมวดอื่นมีแนวโน้มลดลง แสดงถึงเสถียรภาพที่มั่นคงของเทศบาลเมืองขอนแก่น

ลักษณะทางประชากร

1. ขนาดและการกระจายตัวของประชากร

ก. ในระดับอำเภอเมือง

ประชากรในระดับอำเภอเมืองขอนแก่น มีจำนวนมากที่สุดในจำนวน 15 อำเภอ 5 ถึงอำเภอ คือมีจำนวน 296,236 คน หรือร้อยละ 19.73 ของจังหวัด ในปี 2527 อำเภอที่มีประชากรมากรองลงมาคือ อำเภอบ้านไผ่ ที่ตั้งของทั้งสองอำเภอนี้ มีทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่าน และตั้งอยู่บนที่ราบด้านตะวันออกของจังหวัด มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) ผ่าน ทำให้มีการคมนาคมติดต่อกับชุมชนอื่นได้สะดวกรวดเร็ว เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการตั้งถิ่นฐานของประชากร

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

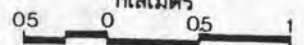
แสดง : การกระจายจำนวนประชากรในพื้นที่ต่าง ๆ ปี 2527

- บึง
- พื้นที่เกษตรกรรม, ที่ว่าง
- พื้นที่ประชากร

มาตราส่วน

1 : 30,000

กิโลเมตร

แผนที่ 4.8

ที่มา :

ข. ในระดับตำบลโดยรอบเทศบาลเมือง

ตำบลโดยรอบเขตเทศบาลมี 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลพระลับ ตำบลเมืองเก่า และตำบลศิลา จำนวนประชากรในปี 2517 ตำบลที่มีประชากรมากที่สุดคือ ตำบลเมืองเก่า มี 15,445 คน ตำบลศิลามี 14,050 คน ตำบลพระลับมี 13,496 คน ปี 2523 ตำบลที่มีประชากรมากไปน้อยตามลำดับคือ ตำบลพระลับมี 17,916 คน ตำบลเมืองเก่ามี 13,774 คน ตำบลศิลามี 11,201 คน และในปี 2528 ตำบลที่มีประชากรมากที่สุดคือ ตำบลศิลามี 20,249 คน ตำบลพระลับ 15,144 คน ตำบลเมืองเก่า 12,498 คน จะเห็นว่า ตำบลเมืองเก่ามีแนวโน้มประชากรลดลงโดยตลอด ตำบลพระลับมีประชากรเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2517-2523 และลดลงในช่วงปี 2523-2528 ส่วนตำบลศิลามีประชากรลดลงในช่วง 2517-2523 และเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2523-2528

รวมทั้ง 3 ตำบลรอบเขตเทศบาล จะได้จำนวนประชากรปี 2517 มีจำนวน 42,991 คน ปี 2523 มีจำนวนประชากร 42,891 คน และในปี 2528 มีจำนวน 47,891 คน ประชากรปี 2528 เพิ่มจากปี 2517 จำนวน 4,900 คน ในช่วงเวลา 12 ปี นับว่ามีอัตราการเพิ่มน้อยมาก สาเหตุหนึ่งก็ได้แก่ การอพยพเข้าไปทำงานในเขตเทศบาล

ค. ในระดับเทศบาลเมือง

ในปี 2527 เทศบาลเมืองขอนแก่นมีจำนวนประชากร 119,373 คน คิดเป็นร้อยละ 40.3 ของอำเภอเมือง เป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด และใหญ่เป็นที่สองของภาค รองจากเทศบาลเมืองนครราชสีมา ในเขตเทศบาลมีจำนวนบ้าน 20,930 หลังคาเรือน คิดเฉลี่ยเป็นประชากร 5.1 คนต่อหลังคาเรือน แต่มีจำนวนครอบครัว 17,384 ครอบครัว เฉลี่ยได้เป็น 6.87 คนต่อครอบครัว ซึ่งยังนับว่าเป็นขนาดครัวเรือนที่ใหญ่อยู่

การกระจายของประชากรในเขตเทศบาล ส่วนใหญ่จะหนาแน่นอยู่บริเวณศูนย์กลางของเมือง และค่อย ๆ ลดลงตามระยะห่างจากศูนย์กลางหรือตลาด (แผนที่ 4.8) ในปี 2528 มีประชากร 122,646 คน กระจายอยู่เกือบเต็มพื้นที่เทศบาล โดยประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 35.86 กระจุกตัวอยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง ส่วนที่เหลือกระจายอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านโดยรอบแยกเป็นบริเวณเมืองเก่า มีประชากรร้อยละ 9.02 ในมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีประชากรร้อยละ 7.18 บริเวณบ้านดอนมีร้อยละ 10.96 และบริเวณบ้านสามเหลี่ยมขึ้นไปมีร้อยละ 12.29

2. ความหนาแน่นประชากร

ก. ในระดัอำเภอมือง

อำเภอมืองขอนแก่นมีพื้นที่ 1,371.54 ตารางกิโลเมตร มีประชากรรวม 296,236 คน ความหนาแน่นประชากรเป็น 215.99 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นสูงที่สุดของจังหวัด บริเวณที่มีความหนาแน่นมากที่สุด ได้แก่ บริเวณเขตเทศบาลเมือง และความหนาแน่นจะค่อย ๆ ลดลงตามตำบลที่มีระยะห่างออกไป การที่ประชากรมีความหนาแน่นอยู่ในอำเภอมืองมาก ก็เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลานาน เป็นที่ราบลุ่ม และมีเทศบาลสำคัญตั้งอยู่ด้วย

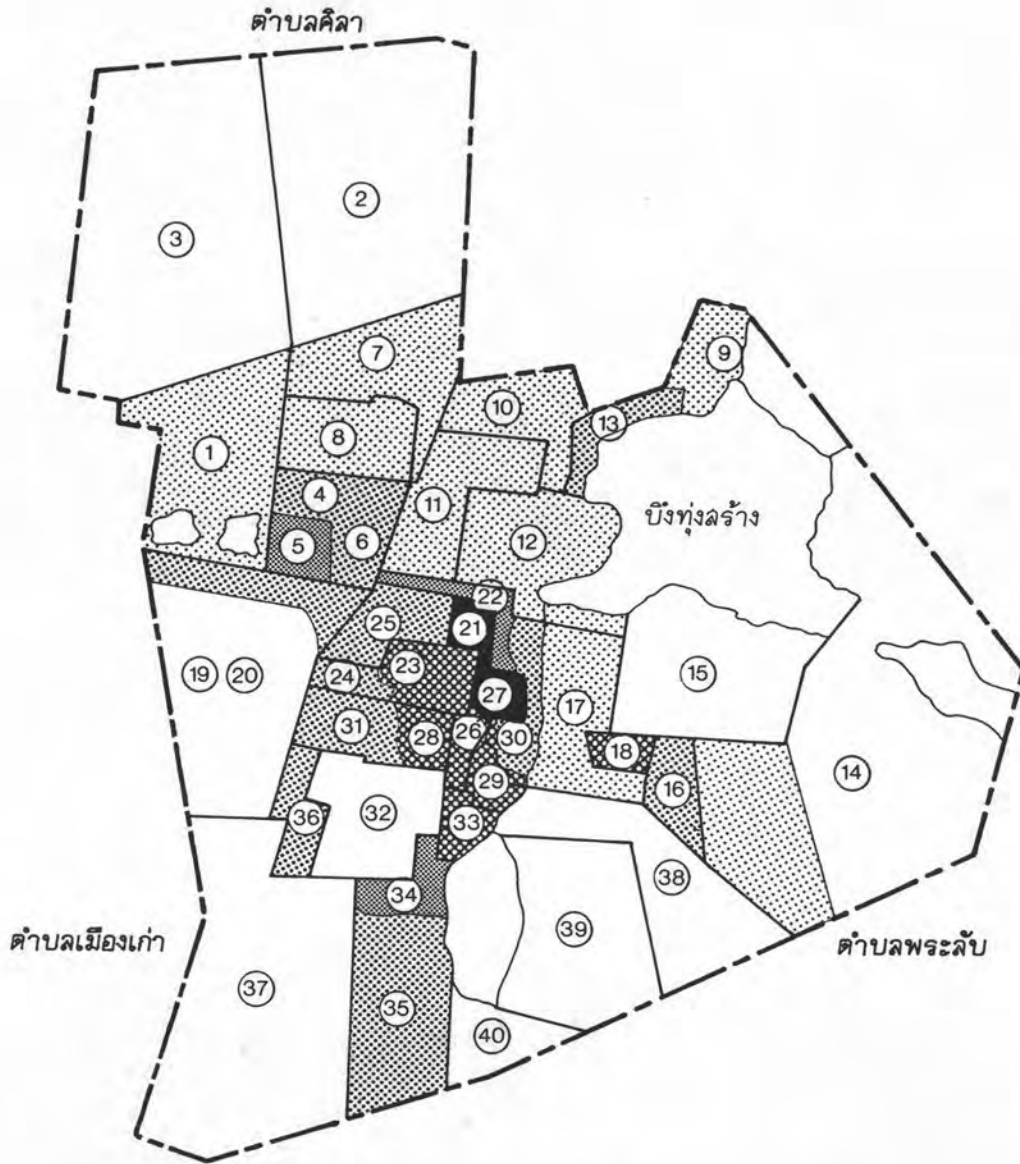
ข. ในระดัตำบลโดยรอบเทศบาลเมือง

ความหนาแน่นประชากรในระดัตำบลรอบเขตเทศบาลเมือง ในปี 2528 จะพบว่า มีความหนาแน่นมากที่สุดที่ตำบลศิลา ตำบลพระลับ และตำบลเมืองเก่า ตามลำดับ แต่ในพื้นที่ของทั้งสามตำบลนั้น มีบางส่วนอยู่ในเขตเทศบาลเมือง ความหนาแน่นส่วนใหญ่จะหนาแน่นอยู่ในบริเวณเขตเทศบาล

ค. ในระดัเทศบาลเมือง

ในปี 2528 ความหนาแน่นประชากรในเขตเทศบาลเฉลี่ย 2,646 คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นมากที่สุดอยู่บริเวณพื้นที่ระหว่างถนนศรีจันทร์กับถนนชวนชื่น และบริเวณถนนหน้าเมืองกับถนนรอบเมือง เฉลี่ยประมาณ 25.67 คนต่อไร่ บริเวณที่มีความหนาแน่นรองลงมา ได้แก่ ย่านพักอาศัยหลังวัดศรีจันทร์ มีความหนาแน่น 20.29 คนต่อไร่ ความหนาแน่นของประชากรจะกระจายอยู่ตามชุมชนที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่

บริเวณที่มีความหนาแน่นต่ำ จะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา ความหนาแน่นน้อยที่สุดคือต่ำกว่า 2,000 คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร คือ บริเวณมหาวิทยาลัยขอนแก่น พื้นที่เกษตรกรรมด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้และทิศใต้

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

แสดง : ความหนาแน่นประชากร ในเขตเลือกตั้ง

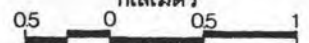
- น้อยกว่า 2,000 คน / ตร.กม. ▨ 2,000 - 3,500 คน / ตร.กม.
- ▩ 3,500 - 7,500 คน / ตร.กม. ▧ 7,500 - 12,000 คน / ตร.กม.
- ▦ 12,000 - 20,000 คน / ตร.กม. ■ มากกว่า 20,000 คน / ตร.กม.

① หมายเลขหน่วยเลือกตั้งย่อย

มาตราส่วน

1:30,000

กิโลเมตร

แผนที่ 4.9

ที่มา : การศึกษาความเป็นไปได้สำหรับโครงการพัฒนาเมืองหลัก

3. โครงสร้างอายุของประชากร

โครงสร้างอายุของประชากรในเขตเทศบาลเมือง จากสำมะโนประชากรและ
ทะเบียน 2523 มีประชากรในช่วงอายุ 15-19 ปี จำนวนมากที่สุดคือร้อยละ 13.5 รองมาได้แก่
ประชากรในช่วงอายุ 10-14 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.9 และจำนวนลดลงไปจนถึงช่วงอายุ 0-4
ปี และลดลงในกลุ่มที่มีผู้สูงอายุมากขึ้น จากกลุ่มอายุ 20-24 ปี ไปเรื่อย ๆ จนถึงกลุ่มอายุ 75
ปีขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 0.6

ในปี 2513 จำนวนประชากรมีมากที่สุดในกลุ่มอายุ 0-4 ปี และลดลงเรื่อย ๆ
ตามช่วงอายุที่เพิ่มขึ้น จนถึงช่วงอายุที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด คือ ช่วงอายุ 65-69 ปี มี
ร้อยละ 0.9 (แผนภูมิที่ 4.1)

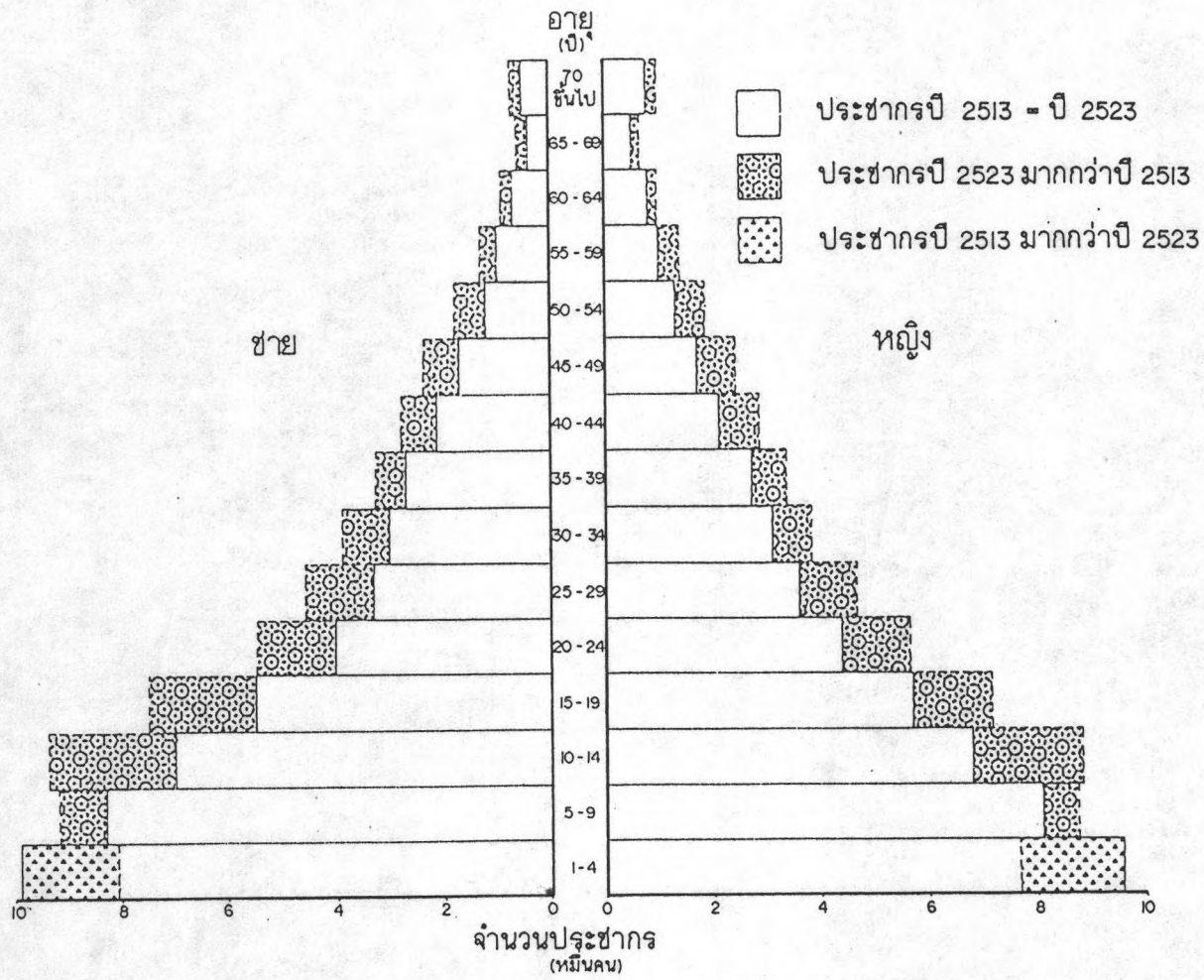
4. การเปลี่ยนแปลงประชากร

ก. ในระคับอำเภอเมืองและตำบล

การเปลี่ยนแปลงของประชากรในอำเภอเมือง จะทำการเปรียบเทียบเฉพาะ
ตำบลที่อยู่นอกเขตเทศบาล เนื่องจากเขตการปกครองของตำบลในเขตเทศบาล มีการเปลี่ยนแปลง
ตลอดเวลา และจะทำการศึกษาในขั้นต่อไป การเปรียบเทียบจะพิจารณาเขตตำบลที่มีอยู่ในช่วงปี
2527-2528 มีการวิเคราะห์ 2 วิธี คือ

1) Relative Change (R.C.) เป็นเปอร์เซ็นต์ของการเปลี่ยนแปลง
ของประชากรแต่ละตำบลเฉลี่ยต่อปี แบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ตั้งแต่ปี 2517-2523 และปี
2523-2527

ในช่วงปี 2517-2523 ประชากรในเขตอำเภอเมืองลดลง เนื่องจาก
มีการแยกกิ่งอำเภอออกไปจากอำเภอเมือง คือ กิ่งอำเภอพระยืนในปี 2519 ทำให้ประชากร
นอกเขตเทศบาลมีจำนวนลดลง แต่ประชากรในเขตเทศบาลเมืองมีจำนวนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 6.4
ต่อปี ตำบลที่เพิ่มสูงที่สุดคือ ตำบลพระลับ (ร้อยละ 5.5) และตำบลที่รองลงมาได้แก่ ตำบล
ท่าพระ ตำบลโคกสี และตำบลสาวะถี ตามลำดับ ตำบลที่ประชากรลดลง ได้แก่ ตำบลศิลา
ตำบลบ้านทุ่ม และตำบลบ้านหว้า

แผนภูมิ 4.1 เปรียบเทียบโครงสร้างอายุ, เพศ ของประชากรในจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ. 2513 และ 2523

ในช่วงปี 2523-2527 อัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเขตเทศบาล ตำบลที่อยู่นอกเขตเทศบาลที่มีค่า Relative Change สูงสุด คือ ตำบลศิลา (ร้อยละ 16.16) รองลงมาได้แก่ ตำบลบ้านค้อ และตำบลสาวะถี ตำบลที่มีค่า Relative Change ลดลง คือ ตำบลโคกสี และตำบลพระลับ (ตาราง 4.5)

2) Absolute Change (A.C.) ได้แก่ เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของแต่ละพื้นที่เปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงของอำเภอเมือง

ระหว่างปี 2517-2523 พิจารณาจากตำบลที่อยู่นอกเขตเทศบาล ตำบลที่มีสัดส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงของอำเภอเมืองมากที่สุด ได้แก่ ตำบลบ้านทุ่ม (37.08) ซึ่งมีจำนวนประชากรในปี 2517 มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ตำบลพระลับ (9.17) ซึ่งมีจำนวนประชากรมากที่สุด ในปี 2523 (ตาราง 4.5)

ในระหว่างปี 2523-2527 ค่า Absolute Change ของตำบลในเขตเทศบาลเมือง และนอกเขตเทศบาลมีค่าใกล้เคียงกัน และมีการเปลี่ยนแปลงประชากรในทิศทางเดียวกับอำเภอเมือง โดยในเขตเทศบาลเมืองมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นสูงสุด คือ ร้อยละ 56.29 ตำบลนอกเขตเทศบาลที่มีค่า A.C. สูงสุดคือ ตำบลศิลา (ร้อยละ 18.37) ตำบลที่มีค่าต่ำสุด คือ ตำบลพระลับ (ร้อยละ -5.63)

ข. ในระดับเทศบาลเมือง

ประชากรในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น ปี 2517 มี 67,904 คน ในปี 2527 มี 119,373 คน เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4.74 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราที่สูงกว่าระดับจังหวัดและภาค แต่อัตราการเพิ่มของประชากรไม่คงที่ตลอดเวลา คือ อัตราเพิ่มสูงสุดอยู่ในปี 2525 เพิ่มในอัตรา 81.76 คนต่อประชากร 1,000 คน (ตาราง 4.5)

5. ลักษณะองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลง

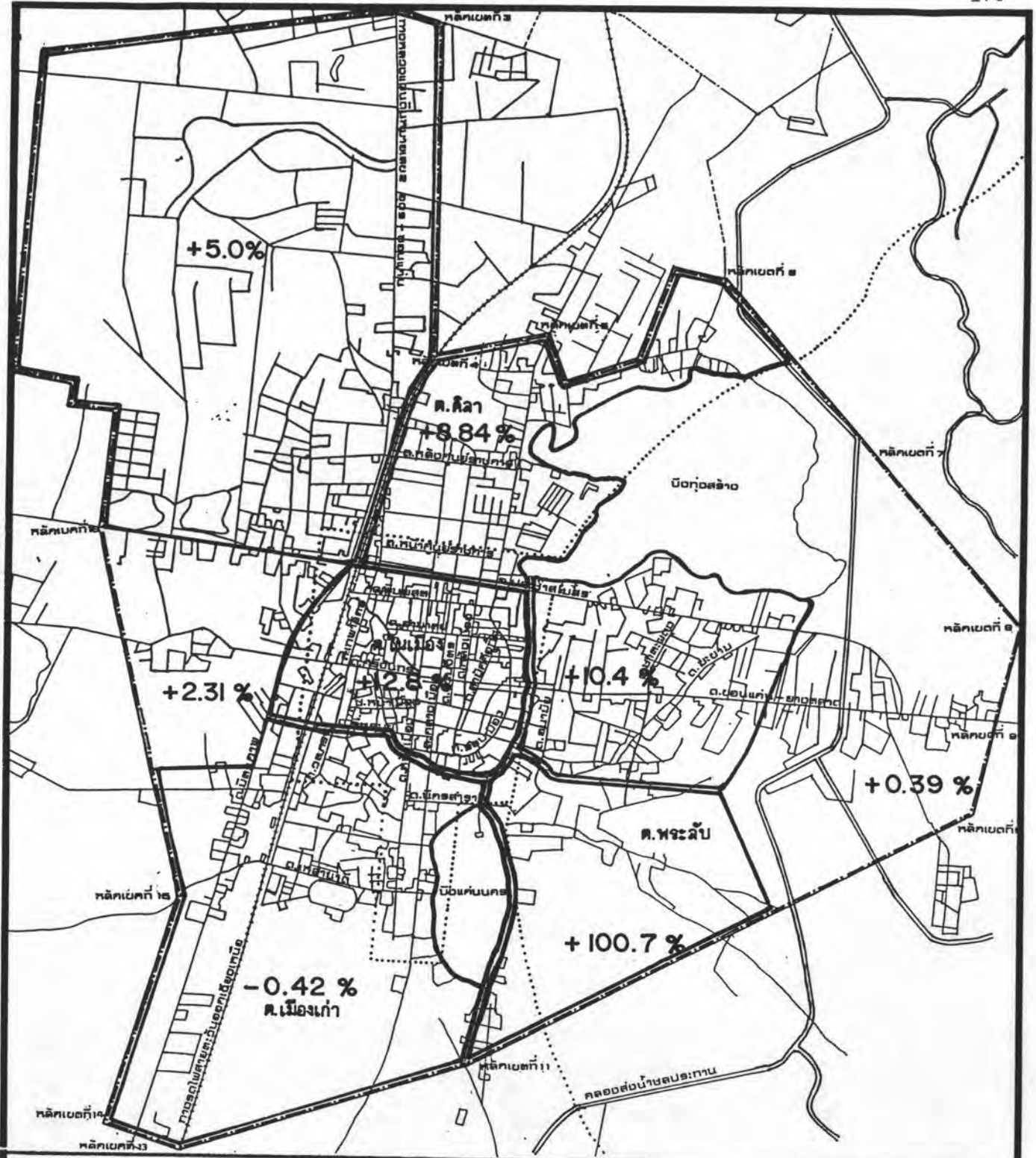
ก. ในระดับอำเภอเมือง

จำนวนประชากรในอำเภอเมือง มีการเพิ่มในอัตราที่ลดลง เนื่องจากสาเหตุที่มีอัตราการลดลงของการเกิดและการอพยพเข้า การอพยพเข้ามีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย โดยมีสาเหตุ

ตาราง 4.5 การเปลี่ยนแปลงประชากรอำเภอเมืองขอนแก่น แยกใน-นอกเขตเทศบาล รายตำบล

	ประชากร พ.ศ. 2517	ประชากร พ.ศ. 2523	ความเปลี่ยนแปลง พ.ศ.2517-2523	AC	RC เฉลี่ยต่อปี	ประชากร พ.ศ. 2528	ความเปลี่ยนแปลง พ.ศ.2523-2528	AC	RC เฉลี่ยต่อปี
อำเภอ	300,535	252,309	-48,226	100.00	-2.67	301,561	+49,252	100.00	+3.90
ในเขตเทศบาล	67,904	94,019	+26,115	-54.15	6.40	121,744	27,125	+56.29	+5.90
นอกเขตเทศบาล	232,631	158,290	-74,341	+154.15	-5.30	128,817	21,527	+43.71	+2.72
ตำบล พระลับ	13,496	17,916	+4,420	-9.17	5.50	15,144	-2,772	-5.62	-3.09
เมืองเก่า	15,445	13,774	-1,671	+3.46	-1.80	12,498	-1,276	-2.59	-1.85
สาวะถี	12,431	13,438	+1,007	-2.09	1.40	15,629	+2,191	+4.45	+3.26
สำราญ	14,391	14,629	+238	-0.49	0.27	15,901	+1,272	+2.58	+1.74
คอนหัน	7,263	7,224	-39	+0.08	-0.09	8,281	+994	+2.02	+2.74
บ้านทุ่ม	30,999	13,116	-17,883	+37.08	-9.60	14,982	+1,866	+3.79	+2.85
บ้านค้อ	9,202	9,731	-529	-1.10	1.00	12,000	+2,269	+4.61	+4.66
บ้านหว้า	11,459	9,808	-1,651	+3.42	-2.40	9,548	-260	-0.53	-0.53
ท่าพระ	14,039	15,930	+1,891	-3.92	+2.24	15,664	-266	-0.54	-0.33
โคกสี	10,641	11,827	+1,186	-2.46	+1.90	6,606	-5,221	-10.60	-8.83
ศิลา	14,050	11,201	-2,849	+5.91	-3.40	20,249	+9,048	+18.37	+16.16
คอนช้าง	-	3,804	-	-	-	4,301	+497	+1.01	+2.61
แดงใหญ่	-	5,270	-	-	-	5,708	+438	+0.89	+1.66
หนองคูม	-	-	-	-	-	6,275	-	-	-
บึงเนียม	-	-	-	-	-	5,605	-	-	-
บ้านเป็ด	-	-	-	-	-	11,489	-	-	-

ที่มา : กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง, ที่ว่าการอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

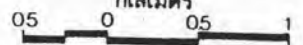
แสดง : การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากรระหว่าง
ปี พ.ศ. 2524 - 2528

+5.0 - อัตราส่วนการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่น ต่อปี

มาตราส่วน

1 : 30,000

กิโลเมตร

แผนที่ 4.10

ที่มา :

การย้ายเข้ามามากที่สุด คือ การอพยพเข้ามาทางานท่า รองลงมาคือการย้ายตามบิดา มารดา หรือ ญาติ (สำหรับผู้ย้ายถิ่นชาย) และย้ายติดตามคู่สมรส (สำหรับผู้ย้ายถิ่นหญิง) โดยสัดส่วนของผู้ย้ายถิ่นเข้ามามีสัดส่วนเพศชายต่อเพศหญิง เป็น 136 : 100 ส่วนใหญ่ย้ายมาจากจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 70.9 ของผู้ย้ายถิ่นเข้ามาทั้งหมด และผู้ย้ายถิ่นเข้ามาจะอยู่ในช่วงอายุ 20-29 ปีมากที่สุด

ข. ในระดับเทศบาลเมือง

การเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลเมือง มีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ คือ การเกิด การตาย และจากการอพยพย้ายถิ่น อัตราการเกิดที่มีปริมาณค่อนข้างสูง ได้แก่ ในปี 2521 มีอัตรา 92.59 คนต่อประชากร 1,000 คน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะประชากรจากนอกเขตเทศบาล เข้ามาทำคลอดในโรงพยาบาลในเขตเทศบาล แล้วจึงย้ายออกภายหลัง โดยคู่ได้จากอัตราการอพยพออกในปีเดียวกัน หลังจากนั้นแล้ว อัตราการเกิดก็ค่อนข้างคงที่ และเริ่มลดลงตั้งแต่ปี 2525 ในขณะที่อัตราการตายมีแนวโน้มลดลงคือ ในปี 2518 มีอัตรา 5.2 คนต่อประชากร 1,000 คน ลดลงเป็น 2.74 คนต่อประชากร 1,000 คน ในปี 2527 ทำให้อัตราการเพิ่มสุทธิตามธรรมชาติค่อนข้างสูงในปี 2523 คือสูงถึง 91 คนต่อประชากร 1,000 คน และลดลงเรื่อย ๆ จนเหลือ 77.7 คนต่อประชากร 1,000 คนในปี 2527

การอพยพย้ายถิ่น มีอัตราการเพิ่มของการอพยพเข้าค่อนข้างคงที่ อัตราการอพยพออกไม่แน่นอน ในช่วงปี 2521-2526 มีอัตราการอพยพสุทธิลดลง และเพิ่มขึ้นในปี 2527 และกลับลดลงอีกในปี 2528 ประชากรที่อพยพเข้าส่วนมากมาจากต่างจังหวัด รองลงมาเป็นการย้ายเข้าจากต่างอำเภอและภายในอำเภอ การย้ายออกที่มากที่สุดคือ การย้ายไปต่างจังหวัด การย้ายออกไปภายในอำเภอเมือง และไปยังอำเภออื่นภายในจังหวัดขอนแก่นนั้นมีแนวโน้มลดลง

6. การคาดคะเนประชากร

การคาดคะเนประชากรในระดับเทศบาลเมือง (ดูภาคผนวก) ใช้วิธี Linear Regression เช่นเดียวกับระดับอำเภอ โดยใช้ฐานการคำนวณจากข้อมูลประชากรเทศบาล ปี 2518-2528 เป็นฐาน สามารถหาจำนวนประชากรในอนาคตของเทศบาลเมืองขอนแก่น ตามระยะเวลาของแผนพัฒนา ฯ ได้ดังนี้

พ.ศ. 2529	มี 128,674 คน	เพิ่มจาก พ.ศ. 2528	จำนวน 6,930 คน
พ.ศ. 2534	มี 155,535 คน	เพิ่มจาก พ.ศ. 2528	จำนวน 33,791 คน
พ.ศ. 2539	มี 182,396 คน	เพิ่มจาก พ.ศ. 2528	จำนวน 60,652 คน
พ.ศ. 2544	มี 209,257 คน	เพิ่มจาก พ.ศ. 2528	จำนวน 87,513 คน

ลักษณะทางสังคม

1. โครงสร้างทางสังคม

การศึกษาถึงโครงสร้างทางสังคมของพื้นที่แต่ละแห่ง ทำให้เราทราบถึงบทบาทและปัญหาต่าง ๆ ของพื้นที่ มีประโยชน์ในการใช้ประกอบเป็นแนวนโยบายในการวางแผนพื้นที่นั้น ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลที่มาจากสถิติ และหลักฐานของหน่วยราชการของจังหวัดขอนแก่น รวมทั้งจากการสำรวจในพื้นที่ โดยแบ่งออกเป็นช้อย่อย ดังนี้

ก. ประเภทและขนาดของครอบครัว

ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น ขนาดของครอบครัวเฉลี่ยเป็น 5.6 คนต่อครอบครัว เป็นครอบครัวเดี่ยวร้อยละ 70.1 และเป็นครอบครัวขยายร้อยละ 29.9 จากข้อมูลทะเบียนราษฎรของเทศบาลเมืองขอนแก่นมีจำนวนบ้าน 20,930 หลังคาเรือน แต่มีเพียง 17,384 ครอบครัว การที่จำนวนครอบครัวมีน้อยกว่าจำนวนบ้าน เนื่องจากจำนวนบ้านคิดตามบ้านเลขที่ ซึ่งได้รวมหน่วยราชการ โรงเรียน โรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่มีครอบครัวไปด้วย ขนาดครัวเรือนของเทศบาลเมืองขอนแก่น มีขนาดครัวเรือนเล็กกว่าขนาดครัวเรือนของนอกเขตเทศบาลและของจังหวัด

ข. ชาติพันธุ์ ศาสนา และสถานที่เกิด

ประชากรในเขตเทศบาลที่นับถือศาสนาพุทธ มีมากที่สุดถึงร้อยละ 98.6 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.66 อิสลามร้อยละ 0.22 ฮินดูร้อยละ 0.015 อื่น ๆ ร้อยละ 0.084 และที่ไม่ทราบอีกร้อยละ 0.40

วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวขอนแก่น คล้ายกับวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ประเพณีผูกเสี่ยว บายศรีสู่ขวัญ การแห่นางแมวขอฝน และประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ในเขตเมืองมีการใช้ภาษาไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาษาหนังสือราชการ จำนวนร้อยละ 99.698 ภาษาจีนร้อยละ 0.084 ส่วนภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาเขมรนั้น แทบจะไม่มีเลย จะมีแต่นอกเขตเมืองออกไป ประชากรที่ย้ายถิ่นจากถิ่นอื่นมาอยู่ในเขตเทศบาลมีร้อยละ 12.08 และเป็นผู้ที่เกิดในเขตร้อยละ 87.92

ค. การศึกษาของประชากร

ในปี 2523 ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น ประชากรที่กำลังศึกษาอยู่มีร้อยละ 32.37 เป็นผู้จบการศึกษาแล้วร้อยละ 59.85 และเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ 7.78 ปัจจุบันในปี 2529 จากการศึกษาที่มีโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ มีประชากรที่ยังไม่รู้หนังสือเพียงร้อยละ 0.39 เท่านั้น โดยผู้ที่ไม่รู้หนังสือส่วนใหญ่อายุมากกว่า 70 ปี

ง. สถานภาพสมรสและการวางแผนครอบครัว

ประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไป มีผู้ที่เป็นโสดร้อยละ 40.45 สมรสแล้วร้อยละ 57.79 และไม่ทราบแน่นอนอีกร้อยละ 0.88 ผู้ที่สมรสแล้วอยู่ในกลุ่มอายุ 30-34 ปีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กลุ่มอายุ 25-29 ปี และ 35-39 ปี ตามลำดับ ผู้ที่โสดอยู่ในกลุ่ม 15-19 ปีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กลุ่มอายุ 20-24 ปี ประชากรหญิงคุมกำเนิดร้อยละ 44.4 ไม่คุมกำเนิดร้อยละ 49.14 ไม่ทราบร้อยละ 4.20 หญิงคุมกำเนิดมากกว่าชาย

2. การบริหารทางสังคม

ก. สถาบันทางราชการ

ในเขตเทศบาล มีสถาบันราชการจำนวน 113 แห่ง จากหน่วยงานราชการทั้งหมด 127 หน่วยงาน ในจังหวัดขอนแก่นเป็นหน่วยงานที่สังกัดบริหารราชการส่วนกลาง 76 หน่วยงาน คิดเป็นร้อยละ 59.8 สังกัดบริหารราชการส่วนภูมิภาค 33 หน่วยงาน คิดเป็นร้อยละ 26 และรัฐวิสาหกิจ 18 หน่วยงาน คิดเป็นร้อยละ 14.2

สถานที่ราชการส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตเทศบาล โดยเฉพาะที่ตำบลในเมืองมี 102 หน่วยงาน หรือร้อยละ 80.9 ที่ตำบลเมืองเก่ามี 6 หน่วยงาน หรือร้อยละ 4.7 ตำบลศิลา มี 5 หน่วยงาน หรือร้อยละ 4 ที่เหลืออยู่นอกเขตเทศบาล คือ ตำบลท่าพระมี 13 หน่วยงาน หรือร้อยละ 10.3 สภาพอาคารของสถานที่ราชการอยู่ในสภาพค่อนข้างใหม่ มีหน่วยงานราชการบางแห่งที่ไม่มีที่ทำการเป็นของตัวเอง ต้องเช่าสถานที่ทำงานจึงมีสภาพอาคารเก่าและคับแคบ ไม่พอเพียงกับจำนวนข้าราชการ เช่น ศูนย์ช่างบำรุงเขตขอนแก่น ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภาค และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค เป็นต้น

การบริการทางราชการแก่ประชาชนในจังหวัดขอนแก่นนั้นมีมาก และเพียงพอในทุกด้าน เนื่องจากมีสถาบันราชการทุกประเภทตั้งอยู่ ไม่ต้องเดินทางไปใช้บริการในชุมชนอื่น ศูนย์ราชการมีพื้นที่รวมประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร อยู่ทางด้านเหนือของเขตเทศบาล ระหว่างถนนหน้าเมืองกับถนนกสิกรรมทุ่งสร้าง กับอีกบริเวณหนึ่งอยู่ริมถนนมิตรภาพด้านเหนือ

ข. สถานศึกษา

สถานศึกษาในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น มีทั้งหมด 44 แห่ง เป็นสถานศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โรงเรียนในสังกัดเทศบาล 12 โรงเรียน และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 1 แห่ง โรงเรียนเอกชน 18 แห่ง โรงเรียนอาชีวศึกษาของเอกชน 5 แห่ง โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา 3 แห่ง สังกัดกรมอาชีวศึกษา 4 แห่ง วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา 1 แห่ง และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น 2 แห่ง นอกจากสถานศึกษาเหล่านี้แล้ว ในเขตเทศบาลยังมีสถานศึกษาเฉพาะกิจในระดับภาคด้วย เช่น วิทยาลัยสาธารณสุขภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงเรียนผดุงครรภ์อนามัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงเรียนตำรวจภูธร เขต 4 และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สัดส่วนของนักเรียนต่อประชากรในเขตเทศบาล ปี 2528 จากจำนวนประชากรในเขตเทศบาล 119,373 คน มีผู้กำลังศึกษาในระบบโรงเรียน ยกเว้นมหาวิทยาลัย 52,157 คน หรือร้อยละ 43.64 ของประชากร เพิ่มจากในปี 2524 ซึ่งมีร้อยละ 32.37 โดยที่นักเรียนเหล่านี้มาจากภูมิลำเนาต่างกัน ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอเมืองมีร้อยละ 67.65

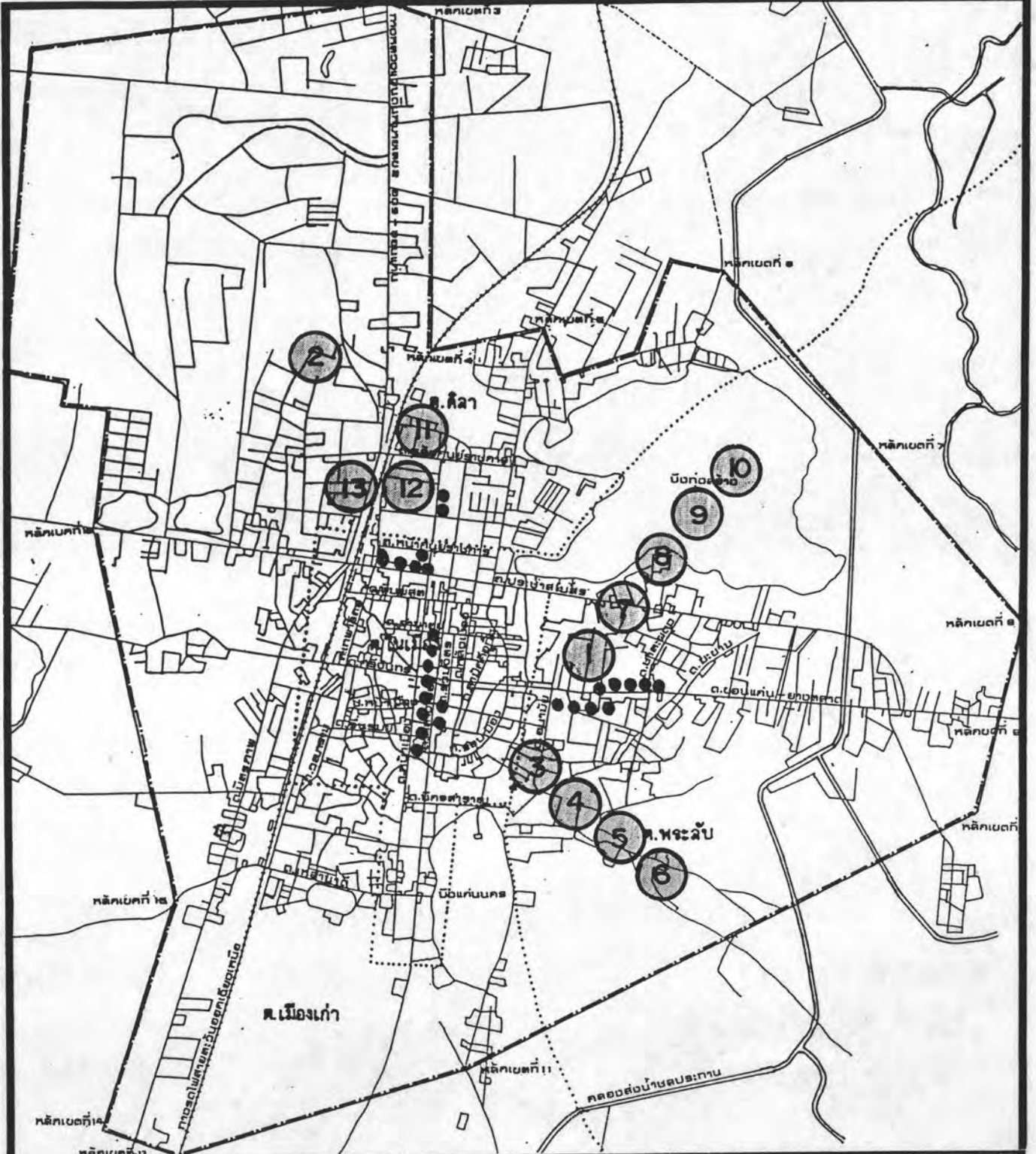
มีมูลค่าเป้าหมายอยู่ที่อำเภออื่นของจังหวัดขอนแก่น ร้อยละ 20.2 จากจังหวัดอื่นในภาคนี้ ร้อยละ 10.81 และจากภาคอื่นร้อยละ 1.34 นักเรียนในเขตขอนแก่นเองก็มีบางส่วนที่ไปศึกษาที่อื่น

มาตรฐานการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนที่อยู่ในสังกัดของกรมสามัญศึกษาและเทศบาล มีสัดส่วนของครูต่อนักเรียนเป็น 1 ต่อ 23 และ 1 ต่อ 6 ในโรงเรียนเอกชน ซึ่งเป็นสัดส่วนที่อยู่ในเกณฑ์ดี โรงเรียนระดับประถมศึกษาที่มีชื่อเสียง มีนักเรียนนิยมเข้าเรียนจำนวนมาก ได้แก่ โรงเรียนสนามบิน โรงเรียนสวนสนุก และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น แต่ก็ยังมีจำนวนครูต่อนักเรียนสูงกว่ามาตรฐานอยู่ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อัตราส่วนของครูต่อนักเรียนโรงเรียนเอกชน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา และโรงเรียนสาธิตเป็น 1 ต่อ 2 1 ต่อ 16 และ 1 ต่อ 16 ตามลำดับ นับว่าในเขตเทศบาลมีสัดส่วนจำนวนครูต่อนักเรียนอยู่ในเกณฑ์น่าพอใจ

จำนวนนักเรียนในปี 2528 โรงเรียนรัฐบาลก่อนประถมศึกษา มี 1,860 คน (ร้อยละ 4.91) ระดับประถมศึกษา 11,004 คน (ร้อยละ 29.03) ระดับมัธยมศึกษา มี 17,725 คน (ร้อยละ 46.76) ระดับอุดมศึกษาและสายอาชีพ 4,319 คน (ร้อยละ 19.31) ด้านโรงเรียนเอกชน มีจำนวนนักเรียนก่อนประถมศึกษา 2,091 คน (ร้อยละ 12.26) ระดับประถมศึกษา 3,159 คน (ร้อยละ 18.53) ระดับมัธยมศึกษา 1,930 คน (ร้อยละ 11.32) ระดับอุดมศึกษาและสายอาชีพ 9,780 คน (ร้อยละ 57.89) การที่จำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนเอกชน มีจำนวนน้อยกว่าโรงเรียนรัฐบาลมาก เพราะโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาของขอนแก่น เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่และมีมาตรฐานการศึกษาคดี นักเรียนในระดับนี้ จึงนิยมเข้าโรงเรียนรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย เป็นต้น

ค. การสาธารณสุข

การสาธารณสุขของเทศบาลเมืองขอนแก่น มีบริการด้านสุขภาพอนามัย สุขาภิบาล ส่งเสริมสุขภาพ ความกินดีอยู่ดีของประชาชน ในปี 2528 มีโรงพยาบาลให้บริการ ดังนี้

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

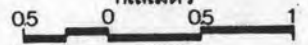
แสดง : ตำแหน่งสถานที่ให้บริการทางสาธารณสุข

① โรงพยาบาลขอนแก่น	② โรงพยาบาลศรีนครินทร์	③ อาคารณัฐจังหวัด
④ ศูนย์บรรณโรค เขต 2	⑤ ศูนย์มาเลเรีย เขต 3	⑥ ศูนย์ควบคุมโรค เขต 2
⑦ ศูนย์โภชนาการ เขต 4	⑧ ศูนย์อนามัยโรงเรียนเขต 4	⑨ ศูนย์ทันตสาธารณสุขเขต 4
⑩ ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก	⑪ ศูนย์สุขภาพ	⑫ ศูนย์สุขภาพ อาหาร
⑬ ศูนย์กามโรค เขต 4	คลินิกและโรงพยาบาลเอกชน	
หน่วยบริการของรัฐ	ร้านขายยา	

มาตราส่วน

1:30,000

กิโลเมตร

แผนที่ 4.12

1) โรงพยาบาลขอนแก่น เป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัด ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล เป็นโรงพยาบาลขนาด 1,654 เตียง มีแพทย์ 199 คน พยาบาล 128 คน อัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรเป็น 1 ต่อ 600 อัตราส่วนเตียงคนไข้ต่อประชากร 1 ต่อ 72 (เฉพาะในเขตเทศบาล)

2) ศูนย์อนามัยแม่และเด็กเขต 4 ขอนแก่น เป็นหน่วยงานระดับภาค มีบุคลากรรวม 314 คน เป็นโรงพยาบาลที่เน้นการให้บริการด้านแม่และเด็กโดยเฉพาะ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ริมถนนศรีจันทร์

3) โรงพยาบาลศรีนครินทร์ สังกัดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ตั้งอยู่ริมถนนมิตรภาพ ภายในเขตมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นที่ฝึกหัดของนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์ และเปิดให้บริการแก่นักศึกษา ประชาชนทั่วไป

นอกจากโรงพยาบาลทั้ง 3 แห่งแล้ว ยังมีสถานพยาบาลของเอกชน ได้แก่ โรงพยาบาลเอกชนที่มีเตียงให้พัก และคลินิกจำนวนมาก คลินิกในเขตเทศบาลจะเป็นคลินิกที่แยกตามความชำนาญเฉพาะโรค เช่น คลินิกรักษาโรคตา โรคหู-คอ-จมูก โรคผิวหนัง โรคกระดูก คลินิกทั่วไป

เทศบาลเมืองขอนแก่นมีศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาลหนึ่งแห่ง มีแพทย์ประจำอยู่ 1 คน พยาบาล 4 คน รับผิดชอบงานด้านรักษาพยาบาลโดยตรง และหน้าที่อื่น ได้แก่ งานสุขศึกษา งานหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ผู้ที่มาใช้บริการส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย เช่น ผู้อยู่บริเวณชุมชนเมืองเก่ารอบบึงแก่นนคร ชุมชนแออัดข้างทางรถไฟ ผู้ที่อยู่ในตลาดสด เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

ง. งานรักษาความปลอดภัย

งานรักษาความปลอดภัย อยู่ในความรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น มีอัตรากำลังทั้งสิ้นประมาณ 250 คน เฉลี่ยได้เป็นอัตรากำลัง 15 คนต่อประชากร 1,000 คน ในเขตเทศบาลมีการกระจายของจุดตรวจการณ์ และป้อมตำรวจอย่างทั่วถึง มีป้อมตำรวจอยู่บริเวณตลาดหน้าโรงพยาบาล ศูนย์สาธารณสุข ศูนย์ราชการ และตอนต้นของถนนที่จะเข้าเมือง มีพาหนะใช้ในการปฏิบัติราชการคือ รถจักรยานยนต์ 8 คัน รถยนต์ 2 คัน

คดีที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดในเขตเทศบาล มากกว่าคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตเทศบาล ประมาณ 3 เท่า เป็นเพราะสังคมมีความเป็นเมืองมากขึ้น ทำให้เกิดการขัดแย้งกันมาก คดีที่มีมากที่สุด ได้แก่ คดีฆาตกรรม แนวโน้มของการเกิดคดีเมื่อเปรียบเทียบกับประชากร 10,000 คน ในปี 2525 มีเฉลี่ย 3.7 คดีในปี 2527 ลดลงเหลือ 1.2 คดี แต่ในปี 2528 มีจำนวนเพิ่มขึ้นอีก (ตาราง 4.)

บริเวณที่เกิดคดีมากเป็นบริเวณที่มีประชากรหนาแน่น มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมซับซ้อน เช่น ในเขตตำบลในเมือง ตำบลเมืองเก่า นอกนั้น กระจายไปตามตำบลอื่นในเขตอำเภอเมือง คดีที่เกิดจากอบายมุขต่าง ๆ มีแนวโน้มมากขึ้น เช่น คดีเกี่ยวกับการพนัน ยาเสพติด การค้าประเวณี ในปี 2525 มีคดีการพนัน 44.3 ต่อประชากร 10,000 คน เพิ่มขึ้นเป็น 49.7 ในปี 2527 คดียาเสพติดจาก 4.9 ในปี 2525 เพิ่มขึ้นเป็น 6.9 ในปี 2527

จ. สถานพักผ่อนหย่อนใจ

สถานพักผ่อนหย่อนใจในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นที่มีอยู่เดิมนั้น มีจำนวนไม่เพียงพอ สถานที่บางแห่ง เช่น บึงแก่นนครก็มีสภาพทรุดโทรม กำลังอยู่ในระหว่างการปรับปรุงสวนสาธารณะที่มีอยู่ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น มีดังนี้

1) บึงแก่นนคร อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาล มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักมานาน มีพื้นที่ทั้งหมด 603.5 ไร่

2) สวนสุขภาพบึงทุ่งสร้าง บึงทุ่งสร้างเป็นบึงสาธารณะอยู่ในความดูแลของจังหวัด มีพื้นที่ 1,694 ไร่ แบ่งพื้นที่บริเวณริมบึงด้านติดกับศูนย์ราชการมาทำการก่อสร้างสวนสุขภาพ ปัจจุบันอยู่ในระหว่างก่อสร้าง แต่ก็มีประชาชนเข้าไปใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และออกกำลังกายบ้างแล้ว ส่วนที่เป็นสวนสุขภาพ มีพื้นที่ 60 ไร่

3) สวนรัชดานุสรณ์ อยู่หน้าศาลากลางจังหวัด มีพื้นที่ 20 ไร่ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจประจำวันของประชาชน และเป็นที่ยังงานประจำปีต่าง ๆ ของจังหวัดเกือบตลอดปี เช่น งานเทศบาลใหม่ขอนแก่น งานลอยกระทง งานทำบุญประเพณีในเทศบาลสำคัญ งานวันเด็ก ตลอดจนงานแสดงสินค้าทั่วไป

นอกจากสวนสาธารณะขนาดใหญ่ทั้ง 3 แห่งนี้แล้ว ยังมีสวนหย่อมเล็ก ๆ อีกกระจายอยู่ในเขตเทศบาล เช่น สวนบริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อหลักเมือง สวนหย่อมโรงเรียนเทศบาลบ้านโนนชัย สวนหน้าสำนักงานเทศบาล สวนเหล่านี้มีบริเวณพื้นที่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบพื้นที่สวนสาธารณะของเมืองขอนแก่น กับมาตรฐานที่สำนักผังเมืองกำหนดไว้เมื่อปี 2523 ให้มีพื้นที่ 10 ไร่ต่อประชากร 1,000 คน ปรากฏว่า ในเมืองขอนแก่นมีสัดส่วนพื้นที่เป็น 1.04 ไร่ต่อประชากร 1,000 คน ซึ่งยังเป็นสัดส่วนที่ต่ำมาก

ฉ. ศาสนสถานและโบราณสถาน

ศาสนสถานทางศาสนาพุทธในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น มี 16 แห่ง รวมพื้นที่ทั้งหมดได้ประมาณ 291 ไร่ 3 งาน 98 ตารางวา มีพระสงฆ์รวม 773 รูป มีรายละเอียดดังนี้

1) วัดธาตุ	ต.ในเมือง	มีพระสงฆ์ 117 รูป	พื้นที่ 11 ไร่ 2 งาน 70 ตารางวา
2) วัดศรีนวล	" ในเมือง	" 204 " " 12 " - " 92 "	
3) วัดโพธิ์	" ในเมือง	" 33 " " 9 " 3 " 56 "	
4) วัดกลาง	" ในเมือง	" 53 " " 7 " - " - "	
5) วัดหนองแวง	" ในเมือง	" 87 " " 14 " 3 " - "	
6) วัดสุวรรณาราม	" ในเมือง	" 26 " " 22 " 1 " 53 "	
7) วัดตราขุวนาราม	" ในเมือง	" 28 " " 11 " - " 32 "	
8) วัดมรรคสำราญ	" ในเมือง	" 70 " " 9 " 2 " - "	
9) วัดศรีธาตุ	" ในเมือง	" 26 " " 13 " - " - "	
10) วัดจอมศรี	" ในเมือง	" 29 " " 15 " 3 " 50 "	
11) วัดนันทิการาม	" ในเมือง	" 8 " " 8 " - " - "	
12) วัดศรีจันทร์	ถนนศรีจันทร์	" 22 " " 25 " 1 " 81 "	
13) วัดป่าชัยวัน	" มลิวัลย์	" 26 " " 70 " - " - "	
14) วัดป่าวิเวกธรรม	" ศรีจันทร์	" 23 " " 32 " 2 " - "	
15) วัดป่าศิริวันวาราม	" ศรีจันทร์	" 12 " " 16 " 3 " 64 "	
16) วัดป่าโนนชัยวาราม	ต.ในเมือง	" 9 " " 11 " 3 " - "	

โบราณสถานในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น นอกจากวัดเก่าแก่แล้ว นับว่าไม่มีโบราณสถานที่สำคัญ มีแต่โบราณสถานที่อยู่นอกเขตเทศบาลออกไป ได้แก่ พระธาตุขอนแก่น วัดเจติยภูมิ เป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมือง และมีตำนานเกี่ยวข้องกับเมืองขอนแก่น มีอายุประมาณ 200 ปี ในวัดนี้ มีวิหารเก่าที่มีลวดลายไม้แกะสลักสวยงามมาก

ศาสนสถานของศาสนาอื่น ได้แก่ โบสถ์คริสต์ศาสนา 2 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง อยู่บริเวณเทพารักษ์ ถนนอำมาตย์ มัสยิดอยู่บริเวณใกล้กับสถานสงเคราะห์คนชราขอนแก่น

ช. ตลาดสด

ตลาดในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น ตั้งอยู่ในจุดที่มีการเข้าถึงสะดวกทั้งสิ้น ตลาดในตัวเมืองมี 5 แห่ง คือ

1) ตลาด อ.จระ อยู่ริมถนนประชาสโมสร ตรงข้ามกับสถานีขนส่งผู้โดยสาร ผู้ที่มาใช้บริการจึงมักจะมาจากนอกเมือง จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น เนื่องจากถนนประชาสโมสรเป็นถนนที่แยกมาจากถนนมิตรภาพ ผู้ที่มาจากนอกเมืองจึงเข้าใช้บริการได้สะดวกกว่าตลาดแห่งอื่น

2) ตลาดโต้รุ่ง อยู่ริมถนนร่วมจิตร ใกล้สถานีรถโดยสารปรับอากาศ ผู้มาใช้บริการเป็นประชาชนทั่ว ๆ ไป และผู้ที่มาพักตามโรงแรมใกล้สถานีรถแห่งนี้

3) ตลาดบางลำภู อยู่ระหว่างถนนหน้าเมือง และถนนกลางเมือง อยู่ทั้งสองฝั่งของถนนชวนชื่น ซึ่งตัดผ่านกลาง ตลาดนี้เป็นตลาดขายส่ง ขายตลอดวัน จะมีผู้ที่เป็นเจ้าของผลผลิตจากต่างจังหวัดเข้ามาขายสินค้าให้กับเจ้าประจำ มีทั้งการขายส่งและขายปลีก ในบริเวณใกล้เคียงมีชาวบ้านนำของมาขายเอง โดยเป็นตลาดสดย่อย ๆ อีกด้วย

4) ตลาดโป้เป้ เป็นตลาดสดอยู่ติดกับตลาดบางลำภู ผู้มาใช้บริการเป็นประชาชนในเมืองและบริเวณใกล้เคียง ด้านนอกรอบ ๆ ตลาด เป็นอาคารพาณิชย์ขายสินค้าหลายประเภท ทำให้มีสินค้าเพียงพอับความต้องการของผู้ที่มาซื้อสินค้าครั้งละหลายประเภท

5) ตลาดเก่า อยู่บริเวณเดียวกัน เป็นตลาดเช่นเดียวกับตลาดโป้เป้ ผู้มาใช้บริการก็เป็นคนในเมืองและบริเวณใกล้เคียงเช่นเดียวกัน ส่วนมากจะมาใช้บริการในตอนเช้าและเย็น

ช. การดับเพลิง

การดับเพลิง ขึ้นอยู่กับฝ่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาลเมือง
 ขอนแก่น ตั้งอยู่หน้าสำนักงานเทศบาลเมืองขอนแก่น ถนนครุฑสำราญ มีอัตรากำลัง 35 คน
 จำนวนรถดับเพลิงปฏิบัติการ 4 คัน รถลำเลียงบรรทุกน้ำ 2 คัน จำนวนท่อธารประปา (หัว
 ดับเพลิง) 82 จุด นอกจากบริการดับเพลิงแล้ว ในบริเวณที่มีน้ำท่วมขัง ฝ่ายบรรเทาสาธารณภัย
 ก็จะนำรถปฏิบัติการและเครื่องมือไปสูบน้ำออกจากบริเวณที่ลุ่มนั้น โดยร่วมมือกับเจ้าหน้าที่จาก
 หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

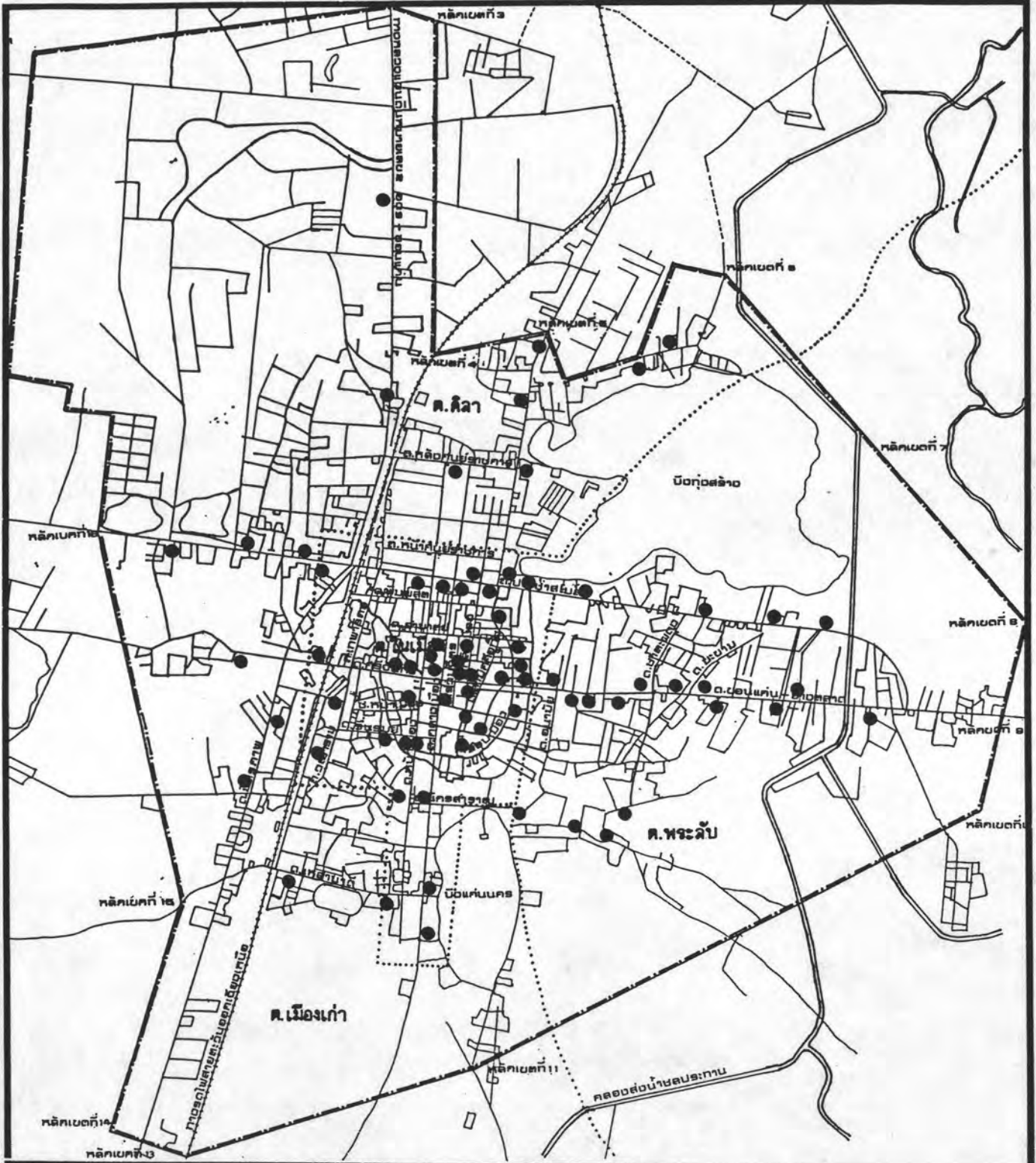
สถิติอัคคีภัยในเขตเทศบาล จากปี 2524 ถึงปี 2526 มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก
 12 ครั้ง เป็น 15 และ 16 ครั้งต่อปี ในปี 2527 ลดลงเหลือ 14 ครั้ง ซึ่งมีจำนวนมากกว่า
 อัคคีภัยนอกเขตเทศบาลทุกปี (เฉพาะในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น) สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจาก
 การลอบวางเพลิงและไฟฟ้าลัดวงจร

ฅ. การไปรษณีย์โทรเลข

ที่ทำการไปรษณีย์ ในเขตเทศบาลมีทั้งหมด 6 แห่ง คือ

- 1) ที่ทำการไปรษณีย์ถนนกลางเมือง
- 2) ที่ทำการไปรษณีย์ถนนเทพารักษ์
- 3) ที่ทำการไปรษณีย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 4) ที่ทำการไปรษณีย์ท่าพระ
- 5) ที่ทำการไปรษณีย์ถนนศรีจันทร์
- 6) ที่ทำการไปรษณีย์บ้านทุ่ง เป็นของเอกชน

การรับ-ส่งจดหมาย มีผู้รับจดหมายรวม 49 ตู้ มีรถจักรยานยนต์โดยเป็น
 ของบุรุษไปรษณีย์เข้าซื้อส่วนตัวจากการสื่อสารแห่งประเทศไทย จำนวน 43 คัน ทำให้การส่ง
 จดหมายสะดวกรวดเร็ว

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

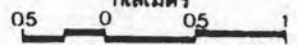
แสดง : การกระจายของท่าอากาศยาน (หัวดับเพลิง)

● ตำแหน่งท่าอากาศยาน

มาตราส่วน

1 : 30,000

เมตร

แผนที่ 4.14

ที่มา : สำนักงานเทศบาลเมืองขอนแก่น

ญ. โรงฆ่าสัตว์

โรงฆ่าสัตว์ ตั้งอยู่บริเวณถนนเหล่านาคี อยู่ตอนใต้ของเขตเทศบาลเมือง มีพื้นที่ 2 ไร่กว่า สภาพของโรงฆ่าสัตว์ทรุดโทรมมาก ก่อสร้างมานานกว่า 20 ปี มีพนักงานจำนวน 40-50 คน ในปัจจุบันเทศบาลมีโครงการจะย้ายไปสร้างใหม่บริเวณทิศตะวันออกของบ้านโนนทัน แยกจากถนนโพธิ์รักษาไปประมาณ 450 เมตร ห่างจากตลาดสดเทศบาลประมาณ 3 กิโลเมตร มีพื้นที่ 47 ไร่ ในระยะ 500 เมตร จากบริเวณจะไม่มีบ้านเรือนปลูกอยู่อาศัย การประสานส่วนภูมิภาคมีโครงการขยายขยายการบริการ และปริมาณการผลิตเพิ่มในบริเวณนี้ ท้นกับการก่อสร้างโรงฆ่าสัตว์แห่งใหม่

ฎ. สถานบริการ

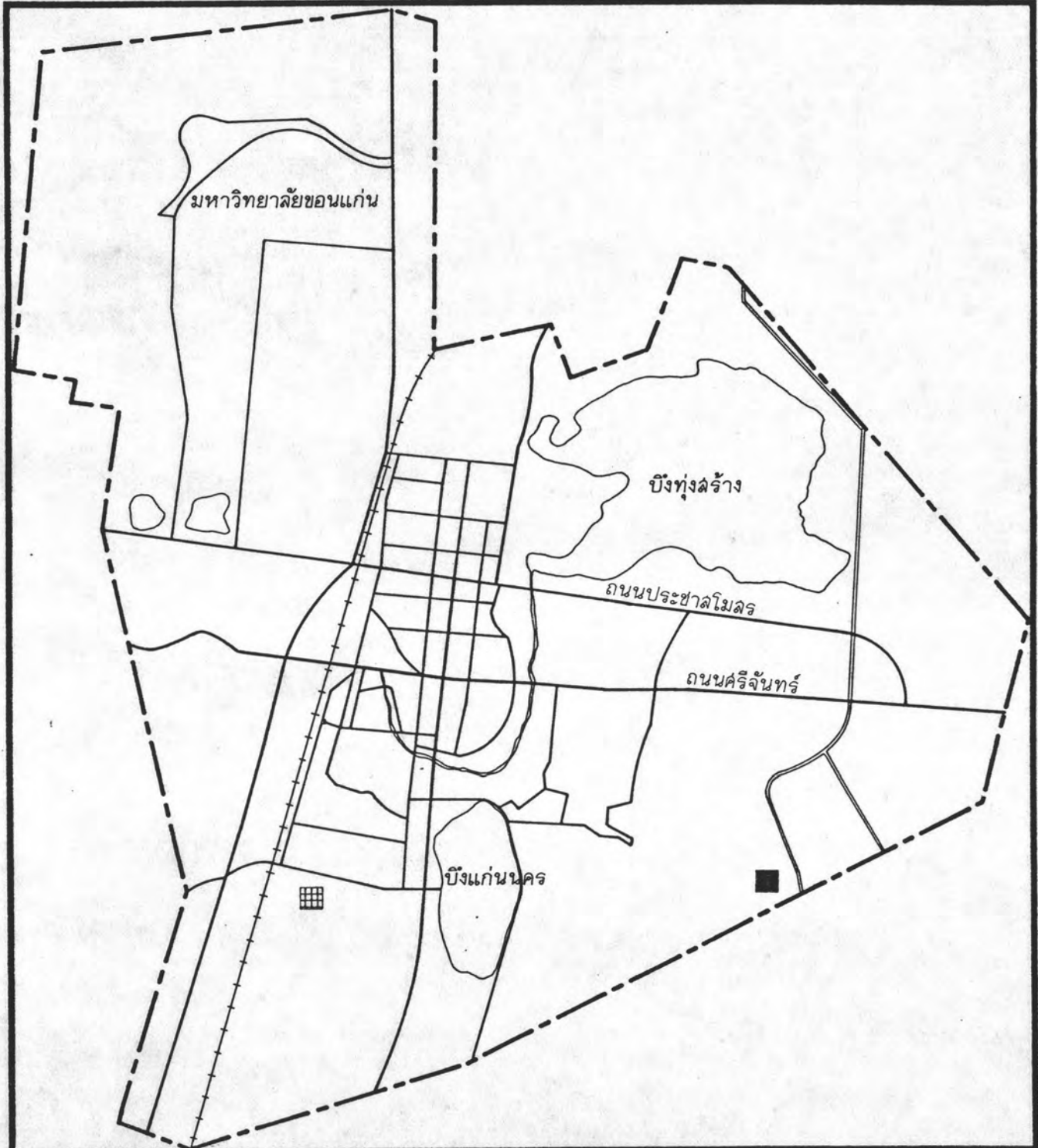
เนื่องจากเมืองขอนแก่นเป็นศูนย์กลางราชการของภาค เป็นศูนย์กลางในด้านต่างๆ จึงมีสถานบริการ เช่น โรงแรม โรงภาพยนตร์ และธนาคารหลายแห่ง คือ

1) ธนาคาร

ธนาคารในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น มีธนาคารระดับภาคหนึ่งแห่ง คือ ธนาคารแห่งประเทศไทยสาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ที่ถนนกลางเมืองตัดกับถนนศรีจันทร์ และมีธนาคารอื่นอีก ได้แก่ ธนาคารออมสิน 3 สาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 1 สาขา ธนาคารกรุงเทพ 2 สาขา ธนาคารกสิกรไทย 2 สาขา ธนาคารไทยพาณิชย์ 2 สาขา และธนาคารที่มีแห่งละ 1 สาขา อีก 11 ธนาคาร นอกจากธนาคารพาณิชย์แล้ว ยังมีสถาบันการเงินอื่น ได้แก่ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มีหน้าที่บริการเงินทุนอุตสาหกรรมแก่กิจการอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ศรีมิตร จำกัด

2) โรงแรม

โรงแรมในเขตเทศบาลเมือง มีโรงแรมชั้นหนึ่งที่เปิดดำเนินการแล้ว 9 แห่ง โรงแรมที่มีห้องพักมาตรฐานทันสมัย และมีห้องประชุมใหญ่ให้บริการ เช่น โรงแรมแก่นอินทร์ขอนแก่นไฮเต็ล โรงแรมโฆชะ โรงแรมรสสุคนธ์ โรงแรมโรมา เป็นต้น มีโรงแรมชั้นสอง

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

แสดง : ที่ตั้งโรงฆ่าสัตว์

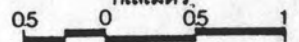
- ที่ตั้งโรงฆ่าสัตว์เดิม
- ที่ตั้งโรงฆ่าสัตว์ใหม่

ที่มา : สำนักงานเทศบาลเมืองขอนแก่น

มาตราส่วน

1:30,000

กิโลเมตร

แผนที่ 4.15

และชั้นสามรวมกันอีก 12 แห่ง รวมทั้งหมด 21 แห่ง โรงแรมส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณถนน
กลางเมือง รองลงมา ได้แก่ บริเวณถนนศรีจันทร์ ซึ่งเป็นย่านพาณิชยกรรมและชุมชนหนาแน่น

3) โรงภาพยนตร์

ในขอนแก่นมีจำนวน 6 แห่ง ได้แก่ โรงภาพยนตร์ราชา เจริญนคร
เจริญรัฐ แก่นคำ ปริณซ์ และโรงภาพยนตร์ขอนแก่น สภาพของโรงภาพยนตร์ไม่ค่อยได้มาตรฐาน
มีสภาพทรุดโทรม มีโรงภาพยนตร์ปริณซ์และแก่นคำที่ค่อนข้างมีสภาพดีกว่าโรงภาพยนตร์อื่น

3. เคหะการ

ก. ลักษณะการพักอาศัย

ลักษณะการพักอาศัยในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น แบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ
ตามลักษณะของการพักอาศัย ดังนี้

1) ที่อยู่อาศัยโดยทั่วไป

จำนวนบ้านในเขตเทศบาล ในปี 2521 ถึง 2528 มีจำนวนบ้านเพิ่ม
เฉลี่ยร้อยละ 4.90 โดยเพิ่มสูงที่สุดในปี 2522 มีอัตราเพิ่มถึงร้อยละ 21.9 ลักษณะของ
ที่อยู่อาศัยในเขตชุมชนเก่าจะเป็นบ้านไม้ และครึ่งตึกครึ่งไม้ สภาพค่อนข้างเก่า เช่น บริเวณ
ตำบลเมืองเก่ารอบบึงแก่นนคร บริเวณบ้านศรีฐาน และบ้านโนนทัน ส่วนอาคารพักอาศัยในเขต
เมืองย่านพาณิชยกรรม เป็นอาคารคอนกรีตสูง 3 ชั้นเป็นส่วนมาก มีลักษณะเป็นตึกแถว สภาพใหม่

2) ที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเช่า

บ้านที่ให้เช่ามักจะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว และบ้านไม้สองชั้น ที่เจ้าของ
อาศัยอยู่มาก่อน แล้วย้ายไปอยู่บ้านใหม่ที่ดีกว่าแถวชานเมือง จึงดัดแปลงบ้านเก่าให้เป็นบ้านเช่า
ผู้ที่มาเช่าเป็นผู้มีฐานะปานกลางและรายได้ค่อนข้างต่ำ ไม่สามารถมีบ้านของตนเองได้ อีก
ประเภทหนึ่ง เป็นผู้ที่มาอยู่ในระยะเวลาไม่นาน เช่น ช่างราชการที่ย้ายมาทำงาน และพวกที่มี
อาชีพค้าขาย

3) บ้านจัดสรรพร้อมที่ดิน

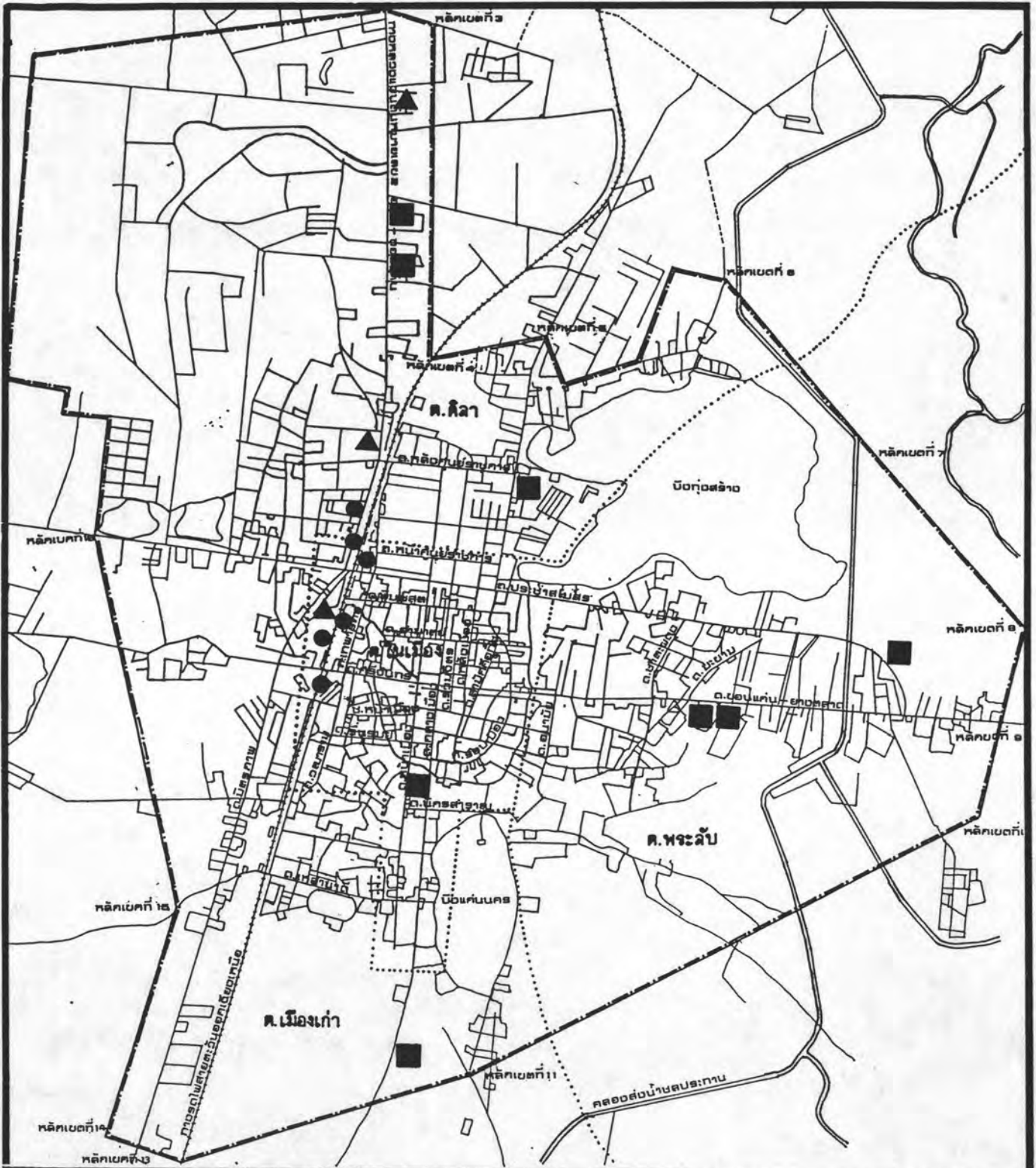
โครงการบ้านจัดสรรพร้อมที่ดิน มีประมาณ 13 โครงการ ขนาดที่ดิน แปลงละ 50-80 ตารางวาโดยเฉลี่ย ที่ตั้งอยู่บริเวณถนนมิตรภาพมี 4 โครงการ ที่ถนนศรีจันทร์ 3 โครงการ ที่ถนนกสิกรทุ่งสร้าง 2 โครงการ และที่ถนนประชาสโมสร ถนนประชาภิรักษ์ ถนนหน้าเมือง ถนนกลางเมือง อีกแห่งละ 1 โครงการ รวมทั้งสิ้น 1,058 หน่วยในปี 2528

4) ชุมชนแออัด

ชุมชนแออัดหรือแหล่งเสื่อมโทรม ตั้งอยู่ตามแนวสองข้างทางรถไฟ รวม 5 จุด เริ่มตั้งแต่ถนนครุฑสำราญ ไปทางทิศเหนือทางถนนเทพารักษ์ จนถึงถนนหลังศูนย์ราชการ มีประมาณ 250 หลังคาเรือน (แผนที่ 4.16) ที่ดินดังกล่าวเป็นของทางรถไฟเป็นส่วนใหญ่ มีบางส่วนที่เป็นที่ของเอกชน บริเวณนี้ไม่มีไฟฟ้าและประปา ต้องอาศัยต่อมาจากบ้านข้างเคียง และเสียค่าบริการให้น้ำในอัตราที่สูง น้ำประปาก็ต้องซื้อจากบ้านข้างเคียงเช่นกัน

สภาพบ้านเรือนทรุดโทรม ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูงชันจากพื้นดิน เพื่อป้องกันน้ำท่วม พื้นที่เฉลี่ยหลังละ 30.5 ตารางเมตร ทางเดินในชุมชนแออัดเป็นทางเดินแคบ ขนาดไม่เกิน 1 เมตร ไม่มีทางระบายน้ำ มีการทิ้งขยะทั่วไป

จำนวนประชากรมีขนาดครอบครัวเฉลี่ย 5.7 แต่ในบ้านหนึ่งหลัง มีผู้อยู่อาศัยเฉลี่ย 7.03 คน รวมจำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมดประมาณ 1,758 คน คิดเป็นร้อยละ 1.472 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาล ส่วนใหญ่มีอาชีพกรรมกร ถีบสามล้อรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวประมาณ 1,500-1,800 บาทต่อเดือน

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

แสดง : ที่ตั้งบ้านจัดสรร และแหล่งเสื่อมโทรม

- ▲ บ้านจัดสรร ปี 2522
- บ้านจัดสรร ปี 2528
- ที่ตั้งแหล่งเสื่อมโทรม

ที่มา :

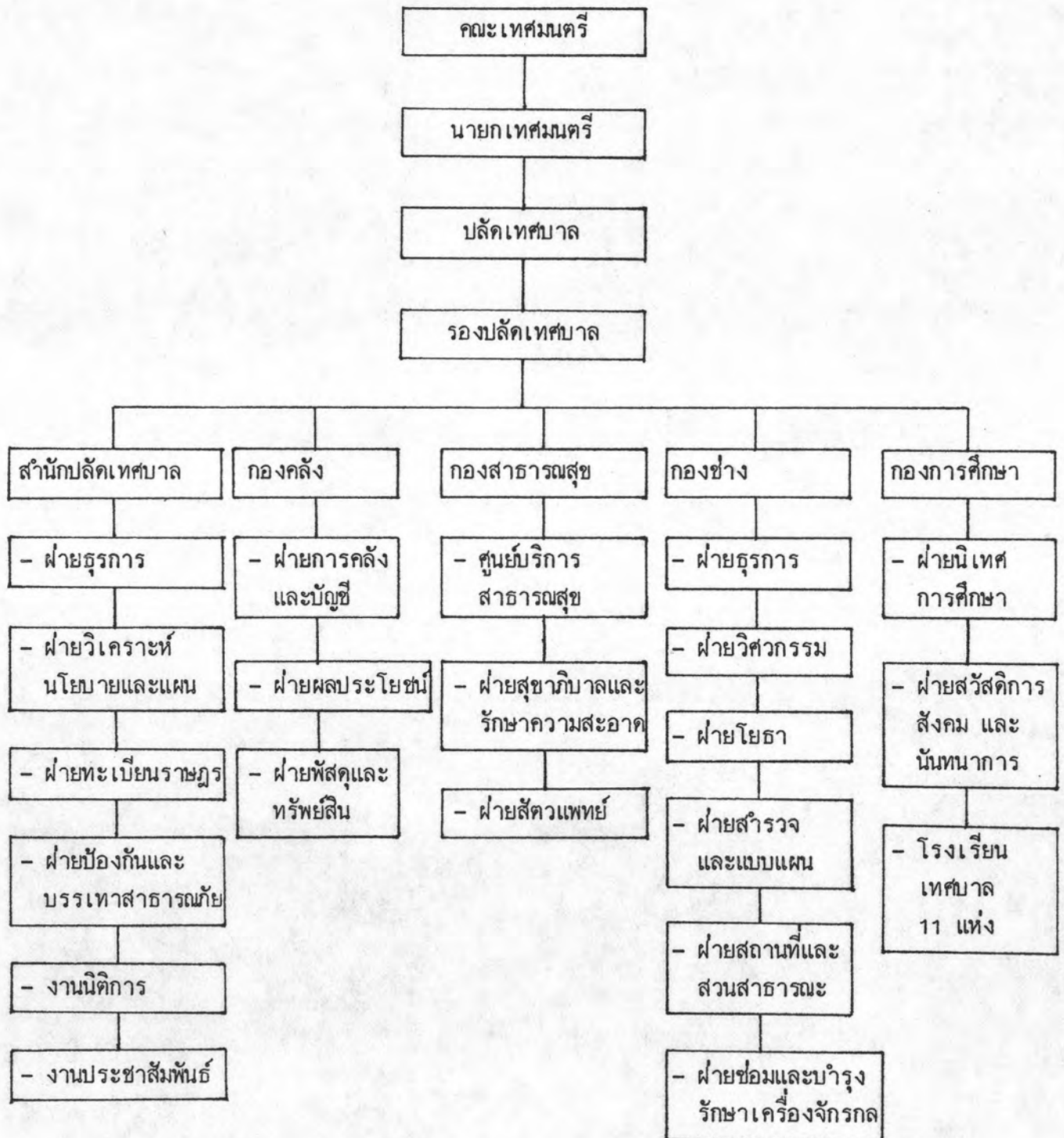
แผนที่ 4.16

การบริหาร

เทศบาลเมืองขอนแก่น ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง โดยพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งเทศบาลเมืองขอนแก่น เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2478 ในปี 2514 มีการขยายเขต เทศบาล จากเดิม 4.031 ตารางกิโลเมตร เป็น 46 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 4 ตำบล คือ ตำบลในเมือง ตำบลเมืองเก่า ตำบลศิลา และตำบลพระลับ มีนายกเทศมนตรีคนแรก ได้แก่ พระเสนาราชภักดี นายกเทศมนตรีคนปัจจุบัน คือ นายเรืองชัย ทรายชู

โครงสร้างการบริหารเทศบาล ประกอบด้วย สภาเทศบาล คณะเทศมนตรี และข้าราชการสังกัดเทศบาล (แผนภูมิ 4.2) สภาเทศบาลมีสมาชิก 18 คน ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในเขตเทศบาล อยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี คณะเทศมนตรี มีนายกเทศมนตรี 1 คน และเทศมนตรี 3 คน

แผนภูมิ 4.2 แผนภูมิแสดงส่วนการบริหารของเทศบาลเมืองขอนแก่น

ที่มา : สำนักงานเทศบาลเมืองขอนแก่น